

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI  
VAZIRLAR MAHKAMASINING  
QARORI



ПОСТАНОВЛЕНИЕ  
КАБИНЕТА МИНИСТРОВ  
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

« 16 » марта 2019 г.

№ 226

Toshkent sh.

Газ хўжалигида хавфсизлик қоидаларини тасдиқлаш  
тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўз кучини йўқотаётган умуммажбурий идоравий хужжатларнинг ўрнига янги норматив-хукуқий ва бошқа хужжатларни тайёрлаш бўйича чора-тадбирлар режасини тасдиқлаш тўғрисида” 2018 йил 16 июлдаги 538-сон қарорига мувофиқ Вазирлар Маҳкамаси қарор қиласди:

1. Газ хўжалигида хавфсизлик қоидалари иловага мувофиқ тасдиқлансин.
2. Ўзбекистон Республикаси Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда ўзлари қабул килган норматив-хукуқий хужжатларни бир ой муддатда ушбу қарорга мувофиқлаштирасин.
3. Ушбу қарор расмий эълон қилинган кундан эътиборан уч ой ўтгандан кейин кучга киради.
4. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси раисининг биринчи ўринбосари Б.В. Гулямов зиммасига ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Ёқилғи-энергетика соҳаси ва саноатнинг базавий тармоқларини ривожлантириш масалалари котибиятига юклансин.

Ўзбекистон Республикасининг  
Бош вазири



А. Арипов

Вазирлар Маҳкамасининг  
2019 йил “16” мартағи 226-сон қарорига  
илова

## Газ хўжалигида хавфсизлик қоидалари

### 1-боб. Умумий қоидалар

1. Ушбу Қоидалар аҳоли пунктларида жойлашган газ таъминоти тизимида, саноат корхоналарининг, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг ва коммунал-маиший соҳа ташкилотларининг (кейинги ўринларда ташкилотлар деб аталади) газ кувурларига қўйиладиган хавфсизлик талабларини белгилайди.

2. Мазкур Қоидаларда қўйидаги асосий тушунчалардан фойдаланилади:

**авария** – иншоотлар ва (ёки) хавфли ишлаб чиқариш обьектларида кўлланиладиган техник курилмаларнинг бузилиши, назорат қилиб бўлмайдиган портлаш ва (ёки) хавфли моддаларнинг чиқиши;

**блокировкаловчи қурилма** – ташки таъсир натижасида хавфсизлик талаблари бузилган ҳолатларда ёки технологик режим бузилган вақтларда газни ёки технологик курилмани ишга тушириш имконини бермайдиган ускуна;

**газдан хавфли ишлар** – газланган муҳитда ёки газ чиқиш эҳтимоли мавжуд газ кувурларика, сигимларда ва агрегатларда бажариладиган ва бунинг оқибатида инсонлар заҳарланиши, газ алангаланиши ва портлаш содир бўлиши мумкин бўлган ишлар;

**газ** – ёқилғи сифатида фойдаланиш учун конлардан қазиб олинадиган табиий газ, нефть гази, газ ва нефтни қайта ишловчи саноат корхоналари томонидан ишлаб чиқариладиган газлар;

**газ қувурлари** – муҳити газ бўлган қувур ўтказгичлар;

**газни тартибга солиш пункти (ГТП) ва газни тартибга солиш қурилмаси (ГТҚ)** – газ тақсимлаш тармоқларидағи газ босимини пасайтириш ва уни белгиланган даражада саклаб туриш учун мўлжалланган технологик курилма;

**газ хизмати** – ташкилотларда газдан хавфсиз фойдаланишни таъминлаш учун газ хўжалиги тизимлари обьектлари эгалари томонидан ташкил этилган таркибий бўлинма;

**газ хўжалиги** – ташкилот ҳудудидаги газлаштирилган ёрдамчи ишлаб чиқариш ва маъмурӣ-маиший биноларнинг газ жиҳозлари, газ кувурлари, суюлтирилган углеводород гази қурилмалари, газ қувурларидаги иншоотлар, электр кимёвий емирилишдан химоялаш воситалари, ГТП ва ГТҚлар;

**газ таъминоти ташкилоти** – техник меъёрлар ва ёнгин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилган ҳолда табиий газ ва суюлтирилган газни қабул қилиш, тақсимлаш ва истеъмолчиларга етказиб беришни таъминловчи ташкилот;

**газ хўжалиги техник қурилмалари** – газдан ёқилғи сифатида фойдаланиладиган ишлаб чиқариш печлари, қозонлари, газ генераторлари, суюлтирилган углеводород гази қурилмалари ва бошқалар;

**газ хўжалиги тизимлари объектлари** – ташкилот ҳудудида жойлашган газлаштирилган ёрдамчи ишлаб чиқариш ва маъмурий-маиший биноларнинг газ жихозлари, газ қувурлари, суюлтирилган углеводород гази қурилмалари, газ қувурларидағи иншоотлар, электр кимёвий емирилишдан химоялаш воситалари, ГТП ва ГТКлар;

**газ хўжалиги тизимлари объектларининг эгалари** – тасарруфида газ хўжалиги тизими объектлари бўлган ташкилотлар;

**газнинг хавфли концентрацияси** – газни энг пастки алангаланиш чегарасининг 20 фоизидан ошадиган ҳаво таркибидаги концентрацияси (газнинг ҳажмли улуши);

**газ таъминоти тизими** – газ тақсимлаш станциясидан истеъмолчиларга етиб борадиган газ қувурлари, суюлтирилган углеводород гази қурилмалари, газ қувурларидағи иншоотлар ва электр кимёвий емирилишдан химоялаш воситалари, саноат корхоналарининг газ жихозлари, ГТП ва ГТКлар;

**инцидент** – хавфли ишлаб чиқариш объектларида ишлатиладиган техник ускуналарнинг шикастланиши ёки тўхташи, технологик жараён режимидан четга чиқиши, қонунчилик хужжатларида бўлган, шунингдек, саноат хавфсизлиги соҳасидаги меъёрий техник хужжатлардаги талабларнинг бузилиши;

**ихтисослаштирилган ташкилотлар** – асосий фаолият тури газ таъминоти тизимларини лойиҳалаш, қуриш (монтаж қилиш), таъмирлаш, қайта қуриш, ишга тушириш-созлаш, фойдаланиш ва путур етказмайдиган назорат қилиш билан боғлиқ бўлган ишларни амалга оширувчи ташкилотлар;

**коммунал-маиший соҳа ташкилотлари** – овқат тайёрлаш, иситиш ёки иссик сув таъминоти мақсадида ёқилғи сифатида табиий газдан фойдаланувчи, 1 та газ ускунасининг йиллик газ сарфи 100000 куб метрдан юқори бўлган ташкилотлар ёхуд ҳажми 150 литрдан ортиқ бўлган суюлтирилган углеводород газидан фойдаланувчи ташкилотлар;

**маиший газ баллони** – суюлтирилган углеводород газини саклаш, ташиш ва ундан фойдаланиш учун мўлжалланган ёлкич мосламали пайвандланган пўлат баллон, ортиқча босими 1,6 мегапаскал (бир квадрат сантиметрда 16 килограмм)дан юқори бўлмаган сифим;

**маиший газ асбоблари** – газдан ёқилғи сифатида ва ижтимоий эҳтиёжлар учун фойдаланиладиган газ плиталари, сув иситиш қозонлари ва печлар;

**печ ва дудбуронларни қуриш ва кўрикдан ўтказиш хизмати (кейинги ўринларда Дудбуронлар хизмати деб аталади)** – тегишли далолатнома тузган ҳолда печларни қуриш, монтаж қилиш ва таъмирлаш, шунингдек, дудбуронлар, шамоллатиш каналларини кўрикдан ўтказиш, тозалаш ва носозликларни бартараф этиш ишлари билан шугулланувчи ихтисослашган ташкилот;

**саноат корхоналари** – ёқилғи сифатида табиий газдан фойдаланувчи, 1 та газ ускунасининг йиллик газ сарфи 100000 куб метрдан юқори бўлган ишлаб чиқариш характерига эга ва эга бўлмаган ёхуд йилига 150 литрдан ортиқ суюлтирилган углеводород газидан фойдаланувчи истеъмолчилар;

**сигнализация** – назорат қилинадиган параметрларнинг юқори ва қуйи ўлчамларга етиш ҳолатларида овоз ёки ёргулик ёрдами билан хабар берилишини таъминлайдиган ускуна;

**суюлтирилган углеводород гази (СУГ)** – табиий газ, нефть ва газ конденсатини қазиб олишда ва қайта ишлашда олинадиган, асосий компонентлари пропан ва бутан бўлган газ;

**техник хизмат кўрсатиш** – маҳсулот (техник қурилма)дан мақсадли фойдаланиш, сақлаш ва етказиб беришда унинг иш қуввати ёки созлигини сақлаб туриш бўйича бажариладиган операциялар комплекси ёки якка операция;

**ташқи газ қувури** – кирувчи газ қувуридан олдин ўрнатилган ўчирувчи мосламагача бўлган ер ости ва ер устидан ёки бинонинг кириш жойидаги гилофгача бўлган ер остидан ўтказилган газ қувури;

**таъмирлаш** – газ қувурлари ва унда ўрнатилган иншоотларнинг созлиги ёки иш қувватини тиклаш ҳамда унинг ресурсларини ёки асосий қисмларини тиклаш бўйича бажариладиган операциялар комплекси;

**кишлок ҳўжалиги корхоналари** – иссиқхона, консерва ёки кишлок ҳўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаб чиқарувчи ёқилғи сифатида табиий газдан фойдаланувчи, 1 та газ ускунасининг йиллик газ сарфи 100000 куб метрдан юқори бўлган ишлаб чиқариш характеристига эга ва эга бўлмаган ёхуд йилига 150 литрдан ортиқ суюлтирилган углеводород газидан фойдаланувчи истеъмолчилар.

3. Мазкур Коидалар ёқилғи сифатида фойдаланиладиган босими 1,2 мегапаскалдан юқори бўлмаган табиий газ ва босими 1,6 мегапаскалдан юқори бўлмаган СУГ билан таъминлаш тизимларини лойиҳалаш, қуриш ва улардан фойдаланишда кўйиладиган талабларни белгилайди.

Коидалар қўйидагиларга татбиқ қилинади:

аҳоли пунктларида жойлашган газ таъминоти тизимига;

саноат корхоналарнинг, кишлок ҳўжалиги корхоналарининг ва коммунал-маиший соҳа ташкилотларининг газ қувурлари ҳамда улардаги қурилма ва жиҳозларга.

4. Коидалар:

туар жойлар ва улардаги ички газ қувурлари ва газ жиҳозларига;

газни хомашё сифатида ишлатувчи кимё, нефть-кимё, нефть ва газни қазиб чиқариш ҳамда нефть ва газни қайта ишлаш саноат корхоналарининг технологик газ қувурлари ва газ жиҳозларига;

кора metallurgия маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи саноат корхоналарининг газ ҳўжаликларига;

газ билан ишлаётган тажриба ва экспериментал агрегатлар ва қурилмаларга;

автомобиль ва темир йўл транспорти, дарё, дениз ва ҳаво кемаларининг газ жиҳозлари, шунингдек, газдан фойдаланадиган кўчма қурилмаларига;

газ-ҳаво аралашмаларининг портлаш кучидан фойдаланувчи ёки химоя газлари олишга мўлжалланган қурилмаларга татбиқ этилмайди.

5. Муҳандис-техник ходимлар учун билимларни синовдан ўтказиш 3 йилда бир марта, ишчи-ходимлар учун эса бир йилда камида бир марта амалга оширилади.

6. Пўлат ва полиэтилен газ қувурларини пайванд қилиш ишларини бажариш техник ўқув курсларида ўқитилган ва аттестацияда ўтказилган пайвандчиларга рухсат этилади.

7. Газ жиҳозлари, техник курилмалар, газ қувурларидан фойдаланиш ва созлаш, куриш, автоматик ҳимоя ва сигнализация тизимлари, электр кимёвий ҳимоя қилиш воситалари, шунингдек, газда ишловчи курилма ва асбоблардан фойдаланиш билан банд бўлган ишчилар мустақил ишга қўйилишидан олдин тажрибали ишчилар раҳбарлигига камида ўн кунлик иш амалиётидан ўтадилар.

## **2-боб. Лойиҳалаш ва қуриш**

8. Газ хўжалиги тизимлари объектларини лойиҳалаш ишлари қонунчилиқда белгиланган тартибда лицензияга эга бўлган, ихтисослаштирилган лойиҳалаш ташкилотлари томонидан бажарилади.

9. Шаҳарлар, ахоли яшаш пунктлари ва газ истеъмолчиларининг газ хўжалиги тизимлари объектларини лойиҳалаштиришда газ таъминоти ташкилоти томонидан газ билан узлуксиз ва хавфсиз таъминлашни, шунингдек, саноат корхоналарининг газ хўжалиги тизимларини тезкорлик билан ўчириш имкониятини таъминлаши шарт.

10. Газ таъминоти тизимларини қуриш ва ўрнатишга оид лойиҳа ҳужжатлари шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари, шунингдек, амалдаги техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатларга мос бўлиши лозим.

Газ хўжалигидаги табиий газдан ёқилғи сифатида фойдаланувчи техник курилмаларни лойиҳалашда техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар талабларига мувофиқлигини тасдиқловчи ҳужжатларга эга бўлган газ сигнализаторлари томдаги ва операторсиз қозонхоналарга ўрнатилиши шарт.

Газ хўжалигидаги суюлтирилган углеводород газидан ёқилғи сифатида фойдаланувчи техник курилмаларни лойиҳалашда техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар талабларига мувофиқлигини тасдиқловчи ҳужжатларга эга бўлган газ сигнализаторлари қуидаги объектларда ўрнатилиши мумкин:

хажми 150 литрдан ортиқ бўлган баллонли курилмалар гурухига;

автоном тизимли газ таъминотига;

суюлтирилган углеводород газидан фойдаланувчи қозонхона ва бошқа курилмаларга.

Газ сигнализаторлари қуидагича ўрнатилади:

табиий газдан ёқилғи сифатида фойдаланувчи техник курилмалар ўрнатилган хонанинг юқори қисмiga (хона шифтидан 30 сантиметрдан ортиқ пастда бўлмаслиги лозим);

суюлтирилган углеводород газидан ёқилғи сифатида фойдаланувчи техник курилмалар ўрнатилган хонанинг паст қисмiga (хона полидан 30 сантиметрдан юқори бўлмаслиги лозим).

11. Лойиҳа ҳужжатлари, берилган техник шартларга мос равишда ишлаб чиқилганлиги газ таъминоти ташкилоти томонидан текширилиб, келишилган бўлиши лозим.

12. Газ хўжалиги тизимлари объектларини лойиҳалаш, қуриш, кенгайтириш, қайта қуриш, техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш, консервация қилиш, тугатиш ва фойдаланиш Ўзбекистон Республикасининг “Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг саноат хавфсизлиги тўғрисида”ги Қонунининг 8-моддасига мувофик амалга оширилади.

13. Газ таъминоти тизимларини қуришда пайвандлаш, изоляциялаш ва бошқа қурилиш-монтаж ишлари шаҳарсозлик нормалари ва коидаларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

14. Газ жихозлари, ускуналари, асбоблари ва уларнинг қисмлари, шу жумладан, чет элдан келтириладиганлари, техник регламентлар ёки техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив хужжатлар талабларига мос келиши ва тасдикловчи тегишли хужжатларга эга бўлиши зарур.

15. Газ хўжалиги тизимлари объектларида монтаж, таъмирлаш ва ишга тушириш-созлаш ишларини бажариш учун қуйидаги фаолият турлари бўйича конунчиликда белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Саноат хавфсизлиги давлат қўмитасидан (кейинги ўринларда Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси деб аталади) рухсатнома олиниши лозим:

а) газ хўжалиги тизимлари объектларининг газ қувурлари бўйича:

юқори, ўрта ва паст босимли ер усти пўлат газ қувурларини монтаж қилиш, таъмирлаш ва ишга тушириш-созлаш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

ўрта ва паст босимли ер усти пўлат газ қувурларини монтаж қилиш, таъмирлаш ва ишга тушириш-созлаш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

юқори, ўрта ва паст босимли ер ости пўлат газ қувурларини монтаж қилиш, таъмирлаш ва ишга тушириш-созлаш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

юқори, ўрта ва паст босимли полиэтилен газ қувурларини монтаж қилиш, таъмирлаш ва ишга тушириш-созлаш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

б) газ истеъмол қилувчи газ хўжалиги тизимлари объектлари бўйича:

газ истеъмол қилувчи газ хўжалиги объектларида ишга тушириш-созлаш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

газ истеъмол қилувчи газ хўжалиги объектларини ишга тушириш-созлаш ишларини амалга ошириш учун рухсатнома икки ойгача муддатга берилади;

в) газ хўжалиги тизимлари объектларининг техник қурилмалари бўйича:

суюлтирилган углеводород газ сақланадиган босим остида ишлайдиган сигимлар ҳамда ҳажми 150 литрдан юқори бўлган баллонлар гурухини монтаж қилиш фаолиятини амалга ошириш учун рухсатнома бир йил муддатга берилади;

суюлтирилган углеводород газ сақланадиган босим остида ишлайдиган сигимлар ҳамда ҳажми 150 литрдан юқори бўлган баллонлар гурухини ишга туширишдан олдин улардан фойдаланишга бир марталик рухсатнома берилади.

Юқорида қайд этилган бир қанча фаолият турларига умумлаштирилган битта рухсатнома берилиши ҳам мумкин. Бунда унинг амал қилиш муддати ҳар бир фаолият тури учун алоҳида белгиланади.

16. Газ хўжалиги тизимлари объектларининг қурилиш-монтаж ишлари лойиҳага асосан амалга оширилиши лозим.

17. Газ хўжалиги тизимлари объектларини қабул қилиш комиссиясига шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари талабларига мувофиқ тегишли ташкилотлар вакиллари киритилади.

18. Буюртмачи қабул комиссиясини ишлаш санаси ва жойи ҳақида ишни бошлашдан камида 5 кун олдин огоҳлантириши лозим.

19. Фойдаланишга қабул килаётган комиссияга қурилиш сифатини қўшимча текшириш учун ер ости газ қувурининг исталган бўлагини очиб кўриш ҳамда қўшимча хulosалар учун қайта синов ўтказиш ҳуқуки берилади.

20. Қабул қилиш комиссиясига ижро-техник ҳужжатлар тақдим этилади.

21. Қуриб битказилган объектлар шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари талабларига мувофиқ қабул қилиниши зарур.

22. Газ хўжалиги тизимлари объектларининг техник қурилмаларини ишга тушириш-созлаш ишлари ихтисослаштирилган ташкилотлар томонидан шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари талаблари бўйича бажарилиши керак.

### **3-боб. Газ хўжалиги тизимлари объектларидан фойдаланиш**

23. Ишга тушириш-созлаш ишлари бажарилмасдан газ истеъмол қилувчи ташкилотлар газ хўжалиги тизимлари объектларидан фойдаланиши мумкин эмас.

24. Газ хўжалиги тизимлари объектларидан фойдаланувчи ташкилотларга қўйидаги вазифалар юкланади:

мазкур Коидалар талабларига риоя қилиш, газ хўжалиги тизимлари объектларининг соз ҳолатда сакланишини таъминлаш, шу жумладан техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш учун комплекс чора-тадбирларни бажарип ҳамда уч босқичли назорат тизимини олиб бориш;

ижобий тиббий хulosага ва малакаси етарли бўлган ходимларга эга бўлиш;

ходимларни ўз вақтида тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва билимларини текширишни ташкил этиш;

индивидуал ҳимоя воситалари билан таъминлаш;

газ хўжалиги тизимлари объектларида ишларни хавфсиз олиб бориш услуби ва тартибини белгиловчи норматив-хуқукий ҳужжатларга эга бўлиш;

саноат хавфсизлиги талаблари бўйича ишлаб чиқариш назоратини ўрнатиш ва ташкил этиш;

назорат тизими ва ўлчов асбобларининг бўлиши ва ишлашини таъминлаш;

аввал қурилган газ хўжалиги тизими объектларига мазкур Коидаларнинг 10-бандига мувофиқ газ сигнализаторлари ўрнатиш ва уларнинг ишлашини таъминлаш;

мазкур Коидаларга мувофиқ газ жиҳозлари, ускуналари, иншоотлари ва газ қувурларининг техник ҳолатини диагностика қилиш ва техник кўриқдан ўтказишни таъминлаш;

газ хўжалиги тизимлари объектларида содир бўлган авариялар, инцидент ёки баҳтсиз ҳодисалар тўғрисида мутасадди органларга белгиланган тартибда хабар бериш;

авария, инцидент ёки бахтсиз ҳодисаларнинг олдини олиш ва бартараф этиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш, мутасадди органларга уларнинг келиб чиқиш сабабларини текширишда ёрдам кўрсатиш ва уларни хисобга олиш чораларини кўриш.

Газ хўжалигида ишлатиладиган ўлчов асбоблари Ўзбекистон Республикаси ўлчов асбоблари Давлат реестрига киритилиши, белгиланган тартибда текширилиши ва текшириш ўтказилганини тасдиқловчи ҳужжаттга эга бўлиши керак.

25. Газ хўжалиги тизимлари объектларидан фойдаланувчи ташкилотларнинг хукуқлари:

газ билан таъминловчи ташкилотлар, шунингдек, шартнома асосида техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларини бажарувчи ташкилотлар билан алоқа килиш;

газ таъминоти ташкилоти билан шартномада кўрсатилган миқдорда белгиланган техник меъёрлар ва ёнғин хавфсизлиги талабларига риоя этган ҳолда табиий газ ва суюлтирилган газни томонлар ўзаро келишган тартибга мувофик узлуксиз етказиб берилишини талаб қилиш;

шартнома бўйича газ хўжалиги тизимлари объектларини монтаж қилувчи, ишга тушириш-созлаш ишларини бажарувчи ва таъминловчи ташкилотлар рухсатномаси нусхасига эга бўлиш;

газ таъминоти лойихаларини кўриб чиқиша ва газлаштирилган объектларни фойдаланишга қабул қилиб олувчи комиссиялар ишида қатнашиш.

26. Газ хўжалиги тизимлари объектларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларини ташкил этиш ва бажариш тартиби мазкур Коидалар ҳамда жиҳоз ва агрегатларнинг техник ҳужжатлари бўйича белгиланади.

Газ хўжалиги тизимлари объектларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишлари бўйича режа-жадвал газ хўжалиги тизимлари объектларига эга ташкилотнинг раҳбари томонидан тасдиқланади.

Газ жиҳозига техник хизмат кўрсатиш ишлари шартнома асосида амалга оширилади.

Газ жиҳозига техник хизмат кўрсатиш ишлари шартнома асосида ташкилотлар раҳбарлари билан келишилган ҳолда тасдиқланган жадвалларга асосан бажарилади.

27. Газ билан кесиш, пайвандлаш ва газ алангаси билан ишлов беришнинг бошка турларига оид ишлар, шунингдек, бошка манбалардан очик оловни кўллаш ишлари мазкур Коидалар талабларига асосан бажарилади.

28. Газ хўжалиги тизимлари объектларидан техник фойдаланиш билан шуғулланувчи шахслар учун лавозим, ишлаб чиқариш, хавфсиз ишлаш услублари ва ёнғин хавфсизлигига оид йўриқномалар ишлаб чиқилиши керак.

Йўриқномалар газ хўжалиги тизимлари объектларининг хусусиятлари, жиҳозни ишлаб чиқарган завод талабларини ва ишлаб чиқаришнинг аниқ шартларини хисобга олган ҳолда ишлаб чиқилади.

29. Лавозим йўриқномасида раҳбарлар ва мутахассисларнинг хукуқ ва вазифалари аниқ белгиланади.

30. Ишлаб чиқариш йўриқномаси турли жараёнларни бажаришнинг технологик кетма-кетлиги, бажариладиган ишлар сифатини текшириш услублари ва хажмларини ўз ичига олади.

Газ жиҳозларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлашдаги ишлаб чиқариш йўриқномаларига беркитиш арматураси ва назорат-ўлчов асбоблари ўрнатилган жойлар кўрсатилган схемалар илова қилинади.

Объектларда қайта қуриш ва техник қайта жиҳозлаш ишларини амалга ошириш ҳамда технологик жараённи ўзгартериш учун жиҳозлар ишга туширилгунга қадар ишлаб чиқариш йўриқномаси ва технологик схема қайта кўриб чиқилади ва тасдиқланади. Ушбу объектлардан фойдаланишга алоқадор барча ишчи-ходимлар амалга оширилган ўзгаришлар татбиқ этилгунга қадар навбатдан ташқари йўриқномадан ўтказилади.

31. Ёнгин хавфсизлиги чора-тадбирлари ҳақидаги йўриқномалар ёнгин хавфсизлиги қоидалари талабларига мувофик ишлаб чиқилиши керак.

32. Ташкилотлар ўзлари фойдаланаётган газ қувурлари ва газлаштирилган объектлар қурилишига оид лойиҳа ва ижро хужжатларини ўзида саклашни таъминлайди.

Кўрсатилган хужжатлар фақат газ хўжалиги ташкилотларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларини бажариш ҳолатларидагина фойдаланишга берилиши мумкин.

33. Ҳар қайси техник қурилма ва газ қувури учун фойдаланиш паспорти тузилиб, унда асосий техник тавсифлар, шунингдек, амалга оширилган таъмирлаш ишлари бўйича маълумотлар кўрсатилади.

34. Ҳар бир ташкилотда раҳбар буйруғи билан мазкур Коидалар бўйича билими синовдан ўтказилган, раҳбарлар ёки техник маълумотга эга бўлган мутахассислардан газ хўжалигидан хавфсиз фойдаланиш бўйича жавобгар шахс тайинланади.

Бир неча цех (бўлинма)ларида газ ишлатиладиган ташкилотларда газ хўжалиги тизимлари объектларидан хавфсиз фойдаланишга масъул шахсдан ташқари раҳбар буйруғига асосан ташкилотларнинг алоҳида цехлари (бўлинмалари)га газ хўжалигига жавобгар шахслар тайинланади.

35. Газ хўжалиги тизимлари объектларидан ўз кучлари билан фойдаланадиган ташкилотларда газ хизмати ташкил этилиши мумкин. Газ хизматининг вазифалари, тузилмаси ва унинг сони ташкилот раҳбари томонидан белгиланади ва унинг тегишли буйруғи билан тайинланади.

36. Ташкилотларнинг газ хўжалиги тизимлари объектларидан хавфсиз фойдаланишга масъул шахснинг вазифалари лавозим йўриқномасида белгилаб кўйилади. Йўриқномада:

газ таъминоти режимиning хавфсизлигини таъминлаш;

газ таъминоти лойиҳаларини кўриб чиқиша ва газлаштирилган объектларни фойдаланишга қабул қилиб оловчи комиссиялар ишида қатнашиш;

содир бўлиши мумкин бўлган аварияларнинг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш режалари ва йўриқномаларини тузиш;

ташкилотларнинг газ хўжалигига оид қоидалар, меъёрлар ва йўрикномалар бўйича билимларни текширувчи комиссиялар ишида иштирок этиш;

мутахассислар ва ишчиларни мустакил ишлашга қўйишда уларнинг мазкур Қоидалар бўйича жорий этилган тартибларга амал қилишини текшириш;

газ кувурлари ва жиҳозларидан хавфсиз фойдаланиш ва уларни таъмирлашни мунтазам назорат қилиб бориш;

фойдаланиш ва таъмирлаш вақтида техник хужжатлар тўғри юритилаётганини текшириш;

цех (бўлинма)ларнинг газ хўжалиги тизимлари объектларидан хавфсиз фойдаланишга жавобгар шахсларига ёрдам бериш ва уларнинг фаолиятини назорат қилиш;

эскирган жиҳозларни алмаштириш ва такомиллаштириш бўйича режатадбирлар ва дастурларни ишлаб чиқиш;

мутахассислар ва ишчилар билан аварияга қарши машғулотлар ўтказишини ташкил этиш;

Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси ходимлари томонидан ўтказиладиган кўрик ва текширувларда иштирок этиш назарда тутилган бўлиши керак.

37. Ташкilotning газ хўжалиги тизимлари объектларидан хавфсиз фойдаланилишига жавобгар шахсга қуидаги ҳуқуқлар берилади:

газ билан таъминловчи ташкilotлар, шунингдек, шартнома асосида техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларини бажарувчи ташкilotлар билан алоқа боғлаш;

коидалар, меъёрлар ва йўрикномалар бўйича билими сиповдан ўтказилмаган ёки кониқарсиз деб топилган шахсларга газ жиҳозларига техник хизмат кўрсатиш ва газдан хавфли ишларни бажаришга рухсат бермаслик;

мазкур Қоидалар талабларини бузайтган шахсларга интизомий чора кўриш ҳақида ташкилот раҳбарига таклифлар киритиш;

мазкур Қоидалар талабларига жавоб бермайдиган газ курилмаларидан фойдаланишга рухсат бермаслик;

мазкур Қоидалар талабларига жавоб бермайдиган газ кувурлари ва жиҳозлари ишини тўхтатиб қўйиш;

цех (бўлинма)ларда газ хўжалиги тизимларидан хавфсиз фойдаланишга масъул шахслар, газ хизмати мутахассислари ва ишчиларини танлашда иштирок этиш.

38. Аҳоли пунктларида жойлашган саноат корхоналари, қишлоқ хўжалиги корхоналари ва коммунал-маиший соҳа ташкilotларининг газ жиҳозлари ва газ кувурларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишлари шартнома асосида, газ таъминоти ташкилоти ёки ихтисослаштирилган ташкilotлар томонидан бажарилади.

39. Саноат корхоналарининг газ хўжалиги тизимлари объектларидан фойдаланиш газ хўжалиги тизимлари объектларининг эгаси ҳисобланган ташкilotлар ёхуд шартнома бўйича ихтисослаштирилган ташкilotлар томонидан амалга оширилади.

40. Ертўла ва техник пол остиларини доимий шамоллатиш ва газланганлигини газ таъминоти ташкilotлари томонидан текшириш учун имконият яратиш ва ер ости мухандислик коммуникацияларининг кириш жой (нукта)ларидағи герметиклитини таъминлашга бино эгалари жавоб беради.

41. Ташки газ қувурлари ва ишшоотларига хизмат күрсатиш ва таъмирлашни ташкил этиш ушбу Қоидаларнинг 1-иловасига мувофиқ олиб борилади.

Саноат корхоналари газ таъминоти ва ички газ қувурлари ҳамда газ жиҳозларига хизмат күрсатиш ва таъмирлаш ушбу Қоидаларнинг 2-иловасига мувофиқ амалга оширилади.

Назорат-ўлчов асбоблари, автоматлаштириш ва сигнализация тизимларига хизмат күрсатиш ва таъмирлаш ушбу Қоидаларнинг 3-иловасига мувофиқ бажарилади.

Газни тартибга солиш пункти ва газни тартибга солиш қурилмасига хизмат күрсатиш ва уни таъмирлаш ушбу Қоидаларнинг 4-иловасига мувофиқ олиб борилади.

Емирилишдан электр кимёвий усулда ҳимоялаш қурилмаларига хизмат күрсатиш ва таъмирлаш ушбу Қоидаларнинг 5-иловасига мувофиқ таъминланади.

Авария вазиятларининг олдини олиш ва бартараф этиш ишлари ушбу Қоидаларнинг 6-иловасига мувофиқ амалга оширилади.

#### **4-боб. Авариялар ва баҳтсиз ҳодисаларни текшириш тартиби**

42. Агар аҳоли пунктларида жойлашган газ таъминоти тизимида, саноат корхоналарининг газ қувурлари, улардаги қурилма ва жиҳозларда авариялар ва баҳтсиз ҳодисалар содир бўлган тақдирда тегишли комиссия томонидан уларни текшириш ишлари олиб борилади.

43. Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси вакили ва баҳтсиз ҳодисани текшириш комиссияси аъзолари етиб келгунларига қадар ташкилот маъмурияти ва авария диспетчерлик хизмати, баҳтсиз ҳодиса ёки авария рўй берган вазият ҳолатини, агар бу ҳолат инсонларнинг саломатлиги ва ҳаётига хавф солмаса ҳамда ташкилотнинг узлуксиз иш тартиби бузилишига олиб келмаса, сақлаб туришни таъминлашлари керак.

#### **5-боб. Мазкур Қоидалар талабларига риоя қилиши юзасидан давлат назорати**

44. Мазкур Қоидалар талаблари бажарилиши юзасидан давлат назорати Саноат хавфсизлиги давлат қўмитаси, Ички ишлар вазирлиги Давлат ёнғин хавфсизлиги хизмати, “Ўзнефтгазинспекция”, “Ўзстандарт” агентлиги, шунингдек, бошқа ваколатли давлат органлари томонидан ўз ваколатлари доирасида амалга оширилади.

#### **6-боб. Яқунловчи қоида**

45. Ушбу Қоидаларнинг талаблари бузилишига йўл кўйган (носозликка ёки одамлар билан баҳтсиз ҳодиса юз беришига олиб келганлиги-келмаганлигидан қатъий назар) газ қувурлари ва газ жиҳозларидан фойдаланувчи ташкилотлар, лойиҳалаш, қурилиш-монтаж, созлаш ташкилотларининг раҳбарлари, мухандистехник ва ишчи ҳодимлари қонун хужжатларида белгиланган тартибда жавоб берадилар.

Газ хўжалигида  
хавфсизлик қоидаларига  
1-илова

## Ташки газ қувурлари ва иншоотларига хизмат кўрсатиш ва таъмирлашни ташкил этиш

1. Газ қувурлари орқали узатиладиган табиий газ техник жиҳатдан тартибга солиши соҳасидаги норматив хужжатларга мувофиқ берилиши керак.

2. Газ таъминоти ташкилотлари томонидан ташки газ қувурлари ва иншоотлар хиднинг интенсивлигини аниқлаш услугига мувофиқ текширилади.

Назорат пунктлари ва газдан намуна олиш муддатлари газ таъминоти тизими ҳамда газ сарфига кўра белгиланади. Текширувлар натижалари маҳсус журналда қайд этилади.

3. Шаҳар ва аҳоли яшайдиган жойлардаги газ тармоқларида босим йилига камида икки маротаба (кишда ва ёзда) газ сарфи энг кўп бўлган соатларда ва турти нукталарда газ хўжалиги ташкилотлари томонидан текширилади.

Газ тақсимлаш станцияларининг чиқишдаги газ босими микдори газ таъминоти ташкилотлари томонидан лойихада белгиланган номинал даражада ушлаб турилади.

Тармоқлардаги босимни ўтчаш нукта (пункт)ларини газ хўжалиги тизимлари обьектларининг эгалари ёки улар томонидан ташкил этилган таркибий бўлинмалар белгилайди.

4. Газ қувурларидаги намлик ва конденсат борзигини текшириши ҳамда уларни чиқариб ташлаш ишлари, газ қувурларida конденсат тўсикстари пайдо бўлиш эҳтимолидан олдинроқ газ таъминоти ташкилоти томонидан амалга оширилади.

Текшириш муддатларини газ хўжалиги тизимлари обьектларининг эгалари белгилайди.

5. Газ қувурларига ўрнатилган беркитиш арматураси ва компенсаторларга ҳар йили газ хўжалиги тизими обьектлари эгаси томонидан техник хизмат кўрсатилади ва зарур ҳолатларда таъмирланади. Зулфинилар, жўмраклар, компенсаторлар алмаштирилганлиги, шунингдек, мукаммал таъмирлашда бажарилган ишлар ҳакидаги маълумотлар газ қувурининг паспортига, техник хизмат кўрсатиш ҳақида эса журналга ёзиб борилади.

6. Ишлатилаётган газ қувурлари газ хўжалиги тизимлари обьектларининг эгаси томонидан мунтазам кузатиб борилади, техник ҳолати текширилади, жорий ҳамда мукаммал таъмирланади.

7. Ташки газ қувурлари ва иншоотларининг техник ҳолатини назорат қилиш белгиланган муддатларда кўрикдан ўтказини орқали олиб борилади.

8. Ер усти газ қувурларини текшириши вактида газ сизиб чиқиши, тирговучлардан четга сурилганлиги, тебраниш борлиги, эгилганлиги, газ қувурининг рухсат этилмаган даражада эгилиши, чўкиши, таянчларининг эгилиши ва шикастланиши, химоя фланецларининг улапини, ёнин мосламаларининг ҳолати, электр ўтказгичлари тушиб кетишидан ҳимоялаш воситалари, газ қувурларининг маҳкам ўрнатилганлиги ва бўялганлиги кўриб чиқилади. Ер усти газ қувурларини кўздан кечириш учун кўрикдан ўтказини газ таъминоти ташкилоти ишчиси томонидан ҳар ойда бир маротаба амалга оширилади.

Аниқланган носозликлар бартараф этилиши, газ қувурлари бўёкларининг шикастланган жойлари қайта бўялиши керак. Баландликда жойлашган газ қувурларини таъмиглашда кўчма нарвонлардан фойдаланиш тақиқланади.

9. Газ таъминоти ташкилоти ишчиси ер остидаги газ қувурларини кўздан кечириш учун кўриқдан ўтказиш вақтида қуидагиларни бажариши керак:

газни аниқлаш маҳсус асбоблар ёрдамида ёки хиди ҳамда ташқи белгиларга қараб газ сизиб чиқаётганлиги ҳолатини аниқлаш;

барча қудуклар ва назорат найчалари, шунингдек, бошқа ер ости коммуникацияларининг қудук ҳамда камералари, биноларнинг ертўлалари, шахталар, коллекторлар, ер ости ўтиш йўллари, газ қувуригининг иккала томонида 15 метргача оралиқда жойлашган бўлса, газни аниқлаш маҳсус асбоблар ёрдамида назорат килиниши;

газ иншоотларининг деворлардаги кўрсаткичлари ва нишонларининг бутунлиги ҳамда ахволи текширилиши;

газ қудукларининг қопқоклари қор, муз ва ифлосланишлардан тозаланиши;

газ қувури трассаси ўтган жойда тупроқ ўпирилиши, эриган қор ва ёмғир сувлари билан ювилишининг олдини олишни аниқлаш мақсадида унинг ахволи кўздан кечирилиши;

газ қувуригининг икки томонидан 15 метргача масофада олиб борилаётган курилиш ишлари назорат қилиниши ва газ қувурларининг бутунлигини таъминлаши ва заарланишдан сакланиши.

10. Газ қувурини текшираётган ишчилар газ қувури трассасида газ сизиб чиқаётгани аниқланганда бу ҳақда зудлик билан авария-диспетчерлик хизмати ва обьектларнинг эгаси бўлган газ таъминоти ташкилоти раҳбарларини хабардор кигади. Газ қувуридан 50 метр радиусда жойлашган газ тўпланиши мумкин бўлган ертўлалар, биноларнинг биринчи қаватлари, қудуклар, камералар ва бошқа иншоотларни шамоллатиш ва кўшимча равишда маҳсус газни аниқловчи асбоблар билан текшириш чораларини кўради.

Авария бригадаси етиб келгунга қадар бино ичидаги одамларни ташқарига чиқариши ҳамда уларни чекиши, очик олов ва электр асбобларидан фойдаланиш мумкин эмаслиги ҳақида огоҳлантиради.

11. Ер остидаги газ қувурларини текшириш муддати газ таъминоти ташкилоти бош муҳандиси томонидан белгиланиб, текшириш газ қувурларининг техник ҳолати, улардан қачондан бери фойдаланилаётгани, емирилиш хавфи ва электр кимёвий химояловчи воситаларнинг ишлаш самарадорлиги, газ босими, ертўлаларнинг газланиши, газанализаторларнинг мавжудлиги, тупроқниш ҳолати, тоғ силжиши ва сейсмик ҳолатлар, жойнинг тафсилоти ва ундаги қурилмаларнинг жойлашиш зичлиги, шунингдек, йил фаслига оширилади.

12. Ер остидаги газ қувурлари трассаларини камида икки нафар кишидан иборат бригада кўриқдан ўтказиши керак. Аҳоли пунктларининг қурилмалар бўлмаган қисмida, шунингдек, йўлларнинг транспорт юрмайдиган, газ қувурларидан 15 метр оралиғида, қудуклар ва бошқа ер ости коммуникациялари бўлмаган қисмидаги газ қувурлари трассаларини бир нафар ишчи кўриқдан ўтказиши мумкин.

13. Ер остидаги газ қувурларини текширувчига йўналиш хариталари маҳсус журнага имзо кўйдириш орқали берилади. Унда газ қувурлари йўналишлари схемалари, газ иншоотларининг ўрнатилган жойи, бинолар ертўлалари ва газ бўлиши мумкинлиги текшириладиган коммуникацияларнинг қудуқлари турган жойлар кўрсатилади. Газ тармоқларидағи ўзгаришлар бўйича йўналиш хариталарига йил давомида тегишли ўзгартиришлар киритиб борилади. Биринчи марта текширувга чиқаётган ишчилар газ қувурлари трассаси билан тўлиқ таништирилади.

14. Ер ости газ қувурини кўриқдан ўтказиш натижалари маҳсус журнада қайд этилади. Носозликлар борлиги аникланган тақдирда ёки ўзбошимчалик билан газ қувурларининг химоя зонасида ишлар олиб борилганда ишчи томонидан ўз раҳбарига хабар берилади ҳамда билдиришнома тақдим этилади.

15. Ташкилот худудидан ўтувчи ер ости газ қувури трассаси бўйлаб ҳар иккала томонидан 2 метр кенгликда жой ажратилган бўлиши ва тўсиклар бўлмаслиги керак. Ушбу худудда бино ва иншоотлар қурилишининг норматив ҳужжатлар қоидаларига асосан бажарилиши талаб этилади.

16. Худудидан газ қувури транзит усулида ўтказилган ташкилот маъмурияти газ таъминоти ташкилоти ишчиларига уни кўздан кечириш ва таъмирлаш ишларини олиб бориш ҳамда авария ҳолатларининг олдини олиш ва бартараф этиш учун имконият яратиб беради.

17. Газ қувуридан 50 метр радиусда ўтказилган ёнма-ён ер ости коммуникацияларининг эгалари уларда газ йигилганлигини текшириш учун қудуқлар ва камераларнинг қопқоқларини ўз вақтида қор, муз ва ифлосликлардан тозалаб турилишини таъминлайди.

18. Фойдаланишда бўлган ер ости газ қувурлари ихтисослаштирилган ташкилотларни жалб этган ҳолда путур етказмайдиган пазорат усули билан техник текширувдан ўтказиб борилади.

19. Йигирма беш йилгача фойдаланилган ер остидаги пўлат газ қувурлари 5 йилда камида бир марта, йигирма беш йилдан ортиқ фойдаланилганлари эса – 3 йилда камида бир марта техник текширувдан ўтказилади.

Мукаммал таъмирлаш ёки алмаштириш режасига киритилган пўлат газ қувурлари йилига камида бир марта текширувдан ўтказилиши керак.

20. Ер ости пўлат газ қувурларини навбатдан ташқари мақсадли текширувдан ўтказиш ишлари пайванд чокларининг зичлиги бузилганда ёки узилганда, емирилишдан химояловчи қопламаси шикастланганда – электрдан химояловчи курилмалари йил давомида:

дайди токларнинг хавфли таъсир этиш зоналарида – бир ойдан ортиқ вакт мобайнида ишламаганда;

бошқа ҳолатларда, агар газ қувурлари бошқа мосламалар билан ҳимояланмаган бўлса – 6 ойдан кўп вакт мобайнида ишламаганда ўтказилади.

21. Ер ости пўлат газ қувурларини техник текшириш вақтида унинг герметиклиги, пайванд чокларининг сифати, емирилиш хавфи борлиги, қувурларнинг химояловчи қопламаси ҳамда металлнинг ҳолати текширилади.

22. Кувур металли ҳолати газ қувуридан фойдаланиш жараёнида химоялаш қобигини таъмирлаш ёки газ сизиб чикишини бартараф этиш учун қазиладиган барча шурфларда аникланади.

23. Ер ости пўлат газ қувурлари металл химоя қобиги ҳолатини аниклаш мақсадида фақат ҳимоялаш қопламаси шикастланган, шунингдек, асбоблардан фойдаланиш путур етказмайдиган назорат усули билан техник текширувни ўтказиш кийин бўлган ҳолатларда (кувурлар тепасида камида 1,5 метр узунликда назорат шурфлари қазилиб) текшириш ишлари амалга оширилади.

Путур етказмайдиган назорат усули билан техник текширув ўтказиладиган жойларда назорат шурфлари қазиладиган шурфлар ва уларнинг сонини газ таъминоти ташкилоти бош мухандиси аниклайди. Ҳеч қандай асбобсиз оддий кўз билан текшириш учун емирилиш (занглаш) хавфи юқори бўлган жойлар, газ қувурлари бошқа ер ости коммуникациялари билан кесишиган жойлар, конденсат тўплагичлар ва гидрозатворлар танланади.

24. Ер ости газ қувурлари герметиклигини ва газ сизиб чиқаётган жойларини аниклаш ишлари қудуқларни бурғулаш ва маҳсус асбоблар ёрдамида намуналар олиш йўли билан амалга оширилади.

25. Тақсимловчи газ қувурида қудуқларни бурғулаш ишлари газ қувури уланган жойларда олиб борилади. Уланиш нуқталарининг жойлашуви кўрсатилган схемалар бўлмаган ҳолатларда кириш газ қувурларида қудуқларнинг ўрни ҳар икки метр оралиғида танланади. Қишида бурғулаш чуқурлиги тупроқнинг музлаш чуқурлигидан кам бўлмаслиги, йилнинг бошка фаслларида эса – қувурлар ётқизилган чуқурликка мос бўлиши керак. Қудуқлар газ қувури деворидан камида 0,5 метр нарида қазилади.

Газ сизиб чикишини аниклаш учун маҳсус асбоблардан фойдаланилганда қудуқларни камроқ чуқурликка ва газ қувурининг ўки бўйлаб қазишга рухсат этилади, бунда ер ости газ қувурининг устидан қазилган қудуққача бўлган масофа 40 сантиметрдан кам бўлмаслиги лозим.

26. Бурғуланган қудуқларда газ борлигини аниклаш учун маҳсус асбоблардан фойдаланилади. Қудуқларда газ борлигини аниклаш учун очиқ оловдан фойдаланиш тақиқланади.

27. Газ қувурларининг герметиклигини қурилиш меъёрий коидаларига мувофик сиқилган ҳаво билан текширишга рухсат этилади.

28. Полиэтилен газ қувурларидан фойдаланувчи ташкилот уларнинг зичлигини юқори даражада сезгир газ аникловчи асбоблар ёрдамида (иморатлар қурилган жойдаги қисми – йилига камида бир марта ва асосан баҳорда, иморатлар қурилмаган жойдаги қисми эса – беш йилда камида бир марта) техник текширувдан ўтказиши керак.

29. Техник текширув натижалари асосида далолатнома тузилиб, унда аникланган камчиликларни ҳамда техник ҳолатни инобатга олган ҳолда газ қувурини бундан кейин фойдаланиш мумкинлиги, уни таъмирлаш ёки алмаштириш зарурлиги ва муддатлари ҳакида холоса берилади. Техник текширув ҳакидаги далолатномани ушбу ишларни бажарган ташкилот раҳбари тасдиқлайди.

30. Сув остидан ўтадиган газ қувурларини текширувдан ўтказиш уларнинг жойлашган ўрни ва ҳимоя қобиги шикастланганлигини аниқлашдан иборат бўлади. Бу ишлар камида беш йилда бир марта амалга оширилади.

31. Газ қувурларидағи газ сизиб чиқиши авария тартибида бартараф этилади. Бинолар ертўлалари, бино поли ости, коллекторлар, ер ости ўтиш йўллари ва галереяларда хавфли миқдорда газ тўплантанлиги аниқланганда газ таъминоти зудлик билан тўхтатилади. Носозликлар бартараф этилгунга қадар улардан фойдаланиш тақиқланади.

32. Ҳар куни назорат қилиш шарти билан ташки газ қувурларидаги газ сизиб чиқиши ҳолатларини вақтингчалик (ўн беш кунгача) тўхтатиш учун хавфсизлик қоидаларига риоя этган ҳолда бандаж, ёғоч понаси, лойли бинт ёки хомут ўрнатишга рухсат этилади.

33. Учма-уч уланган газ қувурлари шикастланиши (узилиши, ёрилиши)нинг узунлиги 200 миллиметрдан кам бўлмаган ғалтакча пайвандлаш ёки муфта ўрнатиш йўли билан таъмирланади.

Учма-уч уланган газ қувурларининг бошқа нуқсонлари (шлакли уланиш, чала пайвандланган ва рухсат этилган меъёрдан ортиқча ғоваклик) ҳамда қувур девори қалинлигидан 30 фоиздан юқори бўлган чуқурчалар муфталар ўрнатиш йўли билан кучлантирилади.

Газ қувурлари ва уларнинг арматурларини таъмирлаш, янги қурилган газ қувурларини ишлаб турган газ тармоқларига улаш ишлари билан боғлик бўлган қувурларни режали ўчириш ҳамда қайта газ бериш вақти ҳақида истеъмолчиларни камидаги сутка олдин огоҳлантиради.

34. Ер ости пўлат газ қувурларига эга ташкилот ўз вақтида ушбу қувурлар ҳимоя қопламасини таъмирлайди ва кейинги ёмирилишларнинг олдини олиш чораларини кўради. Дайди токлар таъсир қиласига жойларда ёки одамлар тўпланиши мумкин бўлган бинолар яқинида жойлашган газ қувурлари ҳимоя қопламасининг нуқсонлари бирипчи навбатда бартараф этилади.

35. Ер ости пўлат газ қувурларини улаш ва таъмирлаш даврида пайвандлаш, изоляция қилиш ва уларнинг сифатини назорат қилиш ишлари қурилиш меъёрий қоидалари талабларига мувофиқ бажарилади.

36. Полиэтилен газ қувурлари герметиклигини таъминламаётган шикастланган кисмлари, ажралмайдиган бирикмали узеллари ва уланини деталлари кесиб ташланади ва янгиланади.

37. Ер ости газ қувуридан 15 метр масофада қурилиш, шу жумладан ер қазиш ишлари факат газ таъминоти ташкилоти билан келишилган ҳолда амалга оширилади. Газ таъминоти ташкилоти томонидан ер ости газ қувурларининг жойлашиш схемаси боғламлари билан илова қилинади.

Ер қазиш ишларини амалга оширувчи ташкилот газ таъминоти ташкилотига келишиш учун ишларни бажариш лойиҳасини тақдим этади.

Агар газ қувурларининг ҳимоя зonasида қурилиш ишларининг тегишли ёзма рухсатсиз олиб борилаётганлиги аниқланса, фойдаланувчи ташкилот ишларни тўхтатиш чораларини кўради.

38. Ер остидаги газ қувурлари трассаси яқинида зарбали механизмлар ва ер қазиш техникасини ишга туширишдан олдин қўлда шурфлар қазиш йўли билан қувурнинг қаерда жойлашганлиги аниқлаб олинади.

Ерни юмшатувчи зарбали механизмларни ер ости газ қувуридан камида 3 метр, вертикал ўқидан сезиларли даражада оғиши мумкин бўлган механизм (шар, пона-баба ва бошқа)лар эса камида 5 метр масофада ишлатилиши мумкин.

Газ қувурларини механизмлар билан кавлаб очишга қувурларни жойлашган жойи ва чукурлиги асбоблар билан аниқлангандан кейин рухсат берилади. Бунда газ қувурининг устидаги тупроқнинг 200-300 миллиметр калийликдаги охирги қатламини қўлда белкураклар ёрдамида, ҳимоя қопламасини саклаш чораларига риоя қилган ҳолда олиб ташланади.

39. Ер остидаги пўлат газ қувурлари механик равишда шикастланиб, асосий ҳолатига нисбатан силжиб қолган бўлса, газ сизиб чиқишини бартараф этиш ишларини бажариш билан бир вақтда, горизонтал ва вертикал бўйича шикастланган жойининг иккала томонидаги биттадан уланиш жойлари очилиб, радиографик усулда текширилиши керак. Газ қувурипинг шикастланиши натижасида чоклари узилганлиги ва ёрилганлиги аниқланса, қувурнинг кейинги уланиш жойи қўшимча кавлаб очилади ва радиографик усулда текширилади.

Курилиш меъёрий қоидаларида рухсат этилмаган чоклар чала пайвандланганлиги, говаклар кўплиги ва йўл кўйилмайдиган бошқа нуқсонлар борлиги аниқланганда, пайванд чокларининг сифати навбатдан ташкари текширувдан ўтказилади.

40. Ишлаётган ер ости пўлат газ қувури яқинида бинолар, каналлар, коллекторлар ва тоннеллар қурилган ҳамда газ қувурлари ана шу мухандислик иншоотлари билан кесишган ҳолатларда курилиш ташкилотлари томонидан лойихада кўрсатилган талаблар амалга оширилади.

41. Темир йўл ва автомобиль йўллари билан кесишиш жойларида газ қувурлари олдинги текширув ҳамда таъмирлаш санасидан қатъий назар, йўл асосини кенгайтириш ва мукаммал таъмирлаш пайтида қайта текширилади ва зарур бўлса, таъмирланади ёки алмаштирилади.

Газ хўжалигидан фойдаланувчи ташкилотлар йўлларнинг таъмирланиши ёки кенгайтирилиши тўғрисида ерни кавлаш ишлари бошланишидан олдин хабардор қилиниши лозим.

Газ хўжалигида  
хавфсизлик қоидаларига  
2-илова

**Саноат корхоналари ва қишлоқ хўжалиги корхоналари газ таъминоти,  
ички газ қувурлари ва газ жиҳозларига хизмат кўрсатиш  
ва таъмирлашни ташкил этиш**

**1-боб. Умумий қоидалар**

1. Газ сизиб чиқаётган газ жиҳозларидан фойдаланганда хавфсизлик автоматикаси ҳамда ўзбошимчалик билан ўрнатилган жиҳозлар газ таъминоти ташкилоти томонидан истеъмолчини огоҳлантирмасдан газ таъминотидан узиб қўйилади.

2. Газ қувурлари ўтказилган ҳамда газ жиҳозлари ва арматуралари ўрнатилган хоналарга хизмат кўрсатувчи ходимлар кириши учун имконият яратилиши керак. Улардан омборхона, устахона ва бошқа мақсадларда фойдаланиш тақиқланади.

Газ қувурларига юк осиш ва улардан таянч конструкциялар ҳамда ерга улагичлар сифатида фойдаланиш тақиқланади.

3. Химоя ва назорат асбобларини уламасдан газ жиҳозларини ишлатиш тақиқланади.

4. Ишлаётган газ жиҳозларини доимий назоратсиз колдиришга рухсат этилмайди.

5. Мавсумий ишлайдиган газ жиҳозлари иситиш мавсуми якунлангандан сўнг газ таъминоти ташкилоти томонидан тармоқдан тамғалаш йўли билан узиб қўйилади. Носоз ва мавсумий ишлайдиган газ жиҳозларининг газ қувуридан узиб қўйилганлиги тўғрисида далолатнома расмийлаштирилади.

6. Газ жиҳозларини бўлакларга ажратиб таъмирлашда ҳамда хона ва биноларпи тўлиқ таъмирлашда газ қувурлари ва жиҳозлари газ таъминоти тизимларидан тиқинлар ўрнатиш орқали узиб қўйилади.

**2-боб. Саноат обьектларига қўйиладиган талаблар.**

**2.1. Табиий газга қўйиладиган талаблар**

7. Саноат корхоналарининг ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг газ жиҳозлари олдига газдан хавфсиз фойдаланиш бўйича йўриқнома илиб қўйилади.

8. Саноат корхоналарининг ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг газ жиҳозлари ва газ қувурларига ҳар йили бир марта техник ва уч марта профилактик хизмат кўрсатилади.

Печларни куриш, монтаж қилиш ва таъмирлаш, шунингдек дудбуронлар, шамоллатиши каналларини кўрикдан ўтказиш, тозалаш ва носозликларни бартараф этиш ишларини бажариш учун обьектнинг эгаси томонидап Дудбуронлар хизмати жалб қилинади.

9. Куйидаги ҳолатларда газ жиҳозларидан доимий хизмат кўрсатувчи ходимларсиз фойдалапишга рухсат этилади:

газ жиҳозлари хавфсизлик ҳимояси ва автоматик тизим билан жиҳозланганда;

бинода газ чиқишини аниқлайдиган асбоблар мавжуд бўлиб, уларнинг маълумоти доимий навбатчи бўладиган хонага уланганда;

газ жиҳозларини авариявий тўхтатишга боғлиқ ишларни бажарадиган, диспетчерга тезкор бўйсунадиган навбатчи ходимлар бўлганда.

10. Ҳимоя тизими ишга туширилганда куйидаги ҳолатларда газ берилиши автоматик тарзда тўхтатилади:

ёндиргичлар олдида газ босимининг кўтарилиши ёки пасайишида;

дудбурондаги ҳаво сўришининг пасайишида;

мажбурий ҳаво бериш билан жиҳозланган қозон ёндингичлари олдида ҳаво босими пасайганда;

қозон ишлаб турганда ёндингичлар олови ўчиб қолганда;

ҳимоя тизимларида носозлик юзага келганда;

ўлчов воситаларида, автоматик ва оралиқ бошқарув қурилмаларида электр токи берилиши тўхтатилганда ёки унинг кучланиши йўқолганда;

газланиш сезилганда, газ жиҳозлари ва қувурларда газ сизиб чиқиши ҳолатлари аниқланганда;

ёндингичлар олдидаги беркитувчи арматураларни зичтиги йўқолганда ва сакловчи қурилмалар ишдан чиқканда.

Бундан ташқари, саноат обьектларида хизмат кўрсатувчи ходимлар томонидан газ берилиши куйидаги ҳолатларда зудлик билан ўчирилиши керак:

газ йўлларидаги портлаш клапанлари ўрнатилган жойлар зичлиги бузилганда;

газ ишлатувчи қурилмаларнинг ёндингичларида носозликлар пайдо бўлганда;

назорат-ўлчов асбоблари, автоматик ишлайдиган ва сигнализация воситалари носоз ҳолатга келганда;

ўтхона бўшлиғида портлаш юз берганда, газ портлагандаги ёки газ йўлларидаги ёнувчи қатламлар ёнганда;

беркитиш арматураларини масофадан бошқариш, ҳимоя тизимлари ҳамда жиҳоз ёки ишчи ходимларга хавф тугдирадиган ёнгин содир бўлганда;

газ жиҳозларида режали огохлантирув таъмирлаш ишлари ўтказилаётганда.

11. Газ жиҳозини (тўхтатилгандан сўнг мазкур илованинг 10-банди талабларига мувофиқ) ишга тушириш тартиби ишлаб чиқариш йўриқномасида белгилаб кўйилади. Бунда газнинг берилиши носозликлар бартараф этилгандан кейин амалга оширилади.

12. Газ жиҳозларини таъмирлашдан олдин уларнинг ўтхоналари ёки газ йўлларини таъмирлаш ва кўздан кечириш, шунингдек, мавсумий ишлайдиган қурилма газ жиҳозлари, ўт олдириш ёндингичлари, газ қувурлари, газ тармоғидан беркитиш арматураларидан кейин тикин ўрнатиш ва саноат обьектининг масъул ходимлари томонидан тамғалаш йўли билан ўчириш лозим.

13. Саноат корхонаси ва қишлоқ хўжалиги корхонаси маъмуриятидан мавсумий ишлатиладиган қурилмалар, жумладан иситиш қозонларини ишга туширишдан олдин куйидагилар талаб этилади:

Газ хўжалигида хавфсизлик қоидалари талабларига мувофик хизмат кўрсатувчи ходимларнинг билимларини текшириш;

газ жиҳозлари ва автоматик назорат тизимларини кўриқдан ўтказиш ва жорий таъмирлаш;

газ йўлларини тозалаш ва шамоллатиш тизимлари созлигини текшириш.

Кўрсатилган ишлар бажарилганигини тасдиқловчи хужжатлар бўлгандагина газ беришга рухсат этилади.

14. Қозон ва печ агрегатлари ишга туширилишидан олдин уларнинг ўтхоналари ва газ йўллари шамоллатилади. Шамоллатиш вакти ишлаб чиқарувчи завод йўрикномасида белгиланади. Шамоллатишнинг тугаганлиги газни аниқловчи маҳсус асбоблар ёрдамида текширилади.

Газ қувуридаги ёндиригичдан олдинги беркитиш арматурасини ёндириш қурилмаси ишга туширилгач ёки унга ёнаётган ўт олдиригич қурилмаси яқинлаштирилгандан сўнг очиш мумкин.

15. Агар ёндиригични ўт олдириш ёки уни созлаш жараёпида аланга узилиб, ичига ўтиб кетса ёхуд ўчиб қолса, ёндиригич ва ўт олдиригич қурилмасига газ берилиши зудлик билан тўхтатилади.

Хавфсизлик қувурлари ва газ ёндиригич мосламалари орқали қозон газ қувурларини пуфлаш тақиқланади.

Печ ва агрегатларга етказиб бериладиган қувурларга узатилаётган газ тажриба ёки ҳисоблаш йўли билан аниқланган вакт давомида ва ишлаб чиқарувчи завод йўрикномасида кўрсатилганидек, тизимдаги барча хаво зичлаб чиқарилгунга қадар ҳайдалади. Газ ҳайдашнинг тугаганлиги қозон газ қувурлари ичida кислород борлигини таҳлил қилиш йўли билан аниқланади. Бино (иморат, хона) ҳажмига нисбатан кислород бир фоиздан кўп бўлса ёндиригичларни ёкиш тақиқланади.

16. Таъмирланадиган қозон, печ ва бошқа агрегатларнинг тутун йўллари умумий йўналишдан шиберлар ёки тўсиқлар ёрдамида ажратиб кўйилади.

17. Барча қурилмалар ўчирилгандан сўнг етказиб берувчи ва хавфсизликни таъминловчи газ қувурларидаги беркитиш арматуралари доим очик ҳолатда бўлиши лозим.

18. Цех ёки қозонхонада портлаш ва ёнғин юз берганда газ қувурининг кириш қисмидаги ўчириш қурилмалари дарҳол беркитилиши керак.

## **2.2. Суюлтирилган углеводород гази (СУГ)га қўйиладиган талаблар**

19. Газ баллонли қурилмаларнинг герметиклигини газнинг ишчи босими остида аниқловчи асбоб билан ёки совун кўпигидан фойдаланиб текширишга рухсат этилади. Барча майший газ баллонлари беш йилда бир марта техник текширувдан ўтказилади.

20. Газ билан тўлдирилган баллонлар лойиха бўйича маҳсус ажратилган жойларда сакланади.

21. СУГ билан тўлдирилган баллонлар сақланадиган омборларнинг поллари текис, сирпанмайдиган ва турли жисмлар зарбидан учқун чиқармайдиган материаллардан тайёрланади.

22. Омборхонада тўлдирилган ва бўш баллонлар алоҳида сакланиши керак. Уларнинг ўрни “Тўлдирилган баллонлар” ва “Бўш баллонлар” деган ёзувлар билан белгилаб қўйилади.

23. СУГ билан тўлдирилган баллонларни енгил алангаланувчи моддалар ва ёниш жараёнини кучайтирадиган техник газлар (кислород) билан биргаликда саклашга рухсат берилмайди.

24. СУГ билан тўлдирилган баллонлар сакланадиган омборлар (ёки очик майдонлар) атрофидаги 20 метр масофа ҳудудида турли ёнувчан материалларни саклаш ҳамда очик олов билан бөглиқ бўлган темирчилик, пайвандлаш, кавшарлаш ва шу каби бошқа ишларни бажариш тақиқланади.

25. СУГ билан тўлдирилган баллонлар сакланадиган омборхонанинг эшигига бегона шахсларнинг кириши, чекиши ва очик оловдан фойдаланишини тақиқловчи огоҳлантириш белгилари ўрнатилган бўлиши лозим.

26. СУГ билан тўлдирилган баллонлар саклаш учун мўлжалланган омборнинг кўринадиган жойида тўлдирилган ва бўш баллонлар билан ишлаш ҳамда уларни хавфсиз саклаш қоидалари илиб қўйилган бўлиши керак.

27. СУГ билан тўлдирилган баллонларни лойиҳасиз қурилган бостирмалар остида саклаш тақиқланади.

28. СУГ билан тўлдирилган баллонлар сакланадиган омборларда ёнгин хавфсизлиги бўйича йўриқнома ва плакатлар илиб қўйилиши зарур.

29. СУГ билан тўлдирилган баллонлар вертикал ҳолатда тургизилиб, қалиқлари бураб қўйилган ҳолда сакланиши ҳамда вентилларининг ён томонидаги штуцерларида тиқин бўлиши керак. Баллонларни қулаш ва шикастланишидан ҳимоялаш мақсадида улар маҳсус уя (ўрин)ларга ўрнатилади ёки тўсик билан ажратилади.

30. Бошмоқлари бўлмаган баллонлар горизонтал ҳолатда ёғоч рамалар ёки стеллажларда сакланиши мумкин. Бошмоқли баллонларни очик майдонларда саклашда уларни горизонтал қаторлари орасидаги аркон, ёғоч ёки резинадан тайёрланган прокладкаси бўлган штабелларга ўрнатишга рухсат берилади.

Баллонларни штабелларга ўрнатиша уларнинг баландлиги 1,5 метрдан ошмаслиги керак. Баллонлардаги вентиллар бир томонга қаратилган бўлиши лозим.

31. СУГ билан тўлдирилган баллонлар сакланадиган омборлар яшиндан ҳимоя қилинган зонада жойлашган бўлиши зарур.

32. Суюлтирилган газ тўлдирилган баллонларни саклаш омборларида қўйидаги ёнгинни ўчириш бирламчи воситалари бўлиши керак:

а) хона ичida (ҳар 50 квадрат метрга):

5 литр ҳажмдаги кукунли ўт ўчиргичлар – 2 та;

0,5 куб метр ҳажмли кум солинган кути – 1 та;

белкурак – 1 та;

2×2 метрли кигиз ёки асбест мато – 1 та;

б) омбор ҳудуди тўсиқлари чегараларида (ёнфинга қарши пункт – шитда):

5 литр ҳажмдаги кукунли ўт ўчиргичлар – 2 та;

темир илгак – 2 та;  
лом – 1 та;  
қизил рангга бүялган челак – 2 та;  
ёнғин болтаси – 1 та;  
сигими 200 литр бүлган сув тұлдирилган бочка – 2 та.

5 литр ҳажмдаги қуқунли үт үчиргичлар бүлмаган холатларда уларни углекислотали үт үчиргичларга алмаشتариш мүмкін.

Омбор ҳудудида жойлаштириладиган ёнғинга қарип қалқонларнинг сони ва уларнинг жойлаштирилиши ёнғин хавфсизлиги қоида ва мейёрларига асосан белгиланади.

Гидрантлар мавжуд ҳолатларда сув тұлдирилган бочка талаб этилмайды.

33. Металларга газ алангасида ишлов бериш учун құлланиладиган газ билан кесиши постлари мүким бўлиши лозим. СУГда ишлаганда улар кўчма бўлиши мүмкин.

34. Бевосита газ билан кесиши пости ёнида факат битта суюлтирилган углеводород газ баллонини ўрнатишга рухсат этилади.

35. Мүким газ билан кесиши постлари газ истеъмол қилинадиган жойлардаги девор, устун ва бошқа конструкцияларга куйидаги минимал масофаларга риоя этиб ўрнатилиши мүмкин:

- а) изоляцияланган сим ва электр кабелларигача – 1 метр;
- б) очиқ симларгача – 2 метр.

СУГнинг газ билан кесиши постларини очиқ ертўла, кудук ва бошқа чуқурликларгача 10 метрдан якин масофага ўрнатиш тақиқланади. СУГнинг газ билан кесиши постигача 25 метрдан кам масофада жойлашган ертўла ва ўраларда хабарловчиси бўлган автоматик газ анализаторлари ўрнатилиши, улар СУГнинг микдори алангаланиш қуи концентрация чегарасининг 20 фоизидан кам бўлганда ишлаб кетиши керак. Кудуклар иккита қопқок билан жиҳозланиши ҳамда газ билан кесиши постлари механик шикастланишлардан муҳофазаланган бўлиши лозим.

36. Мүким газ билан кесиши постлари шамоллатиш учун тешиклари бўлган металл шкафга жойлаштирилади. Кислород ва ёнувчан газ учун газ билан кесиши постлари орасидаги масофа камида 5 метр бўлиши зарур. Иш пайтида жавон эшикчалари очиқ бўлиши ҳамда газ билан кесиши постидан фойдаланувчи ишчи бўлмаганда шкаф қулфланган бўлиши лозим.

Газ билан кесиши постлари жавонларининг бўёғи ва улардаги огохлантирувчи ёзувлар белгиланган талабларга мос бўлиши керак.

37. Ацетилен газ баллонларидан ёки ацетилен генератори ва унииг ўрнида ишлатиладиган агрегатлардан чиқаётган газларнинг мүким газ билан кесиши постлари тегишли беркитиш арматураси ва ёпиқ турдаги суюқлик очиб-ёпқичи ёки қуруқ очиб-ёпқич билан жиҳозланади. Суюқлик очиб-ёпқичлари қиши фаслида музламайдиган суюқлик билан тұлдирилади.

Табиий газ ва СУГ учун сақлаш очиб-ёпқичлари ўрнига тескари клапан ўрнатишга рухсат берилади.

Суюлтирилган ёки курук турдаги сақлаш очиб-ёпкічлари, шунингдек тескари клапанлар лойиха бүйича ясалиши ва газнинг қабул қилинган босими ва сарфига тегишли равища ишлатилиши лозим.

38. Газ аланга ускунаси олдидаги ёнувчан газларнинг босими газ ва ускуна турига кўра ўрнатилади.

Ацетилен ўрнида ишлатиладиган биринчи даражали газлар учун босимнинг куйи чегараси ёндиригич ёки кескіч тавсифида кўрсатилган (3,0 килопаскал)дан паст бўлмаслиги керак.

39. Газ билан кесиш постларига табий ёки СУГ беришда қувурлардаги газ босими 0,15 мегапаскалдан кўп бўлмаслиги керак. Босим 0,15 мегапаскалдан кўп бўлса, суюклик ёки курук затвор ёхуд тескари клапан олдига газни ростлаш ускунаси (редуктор) ўрнатилиши лозим.

40. Газ билан кесиш постини газ билан таъминлайдиган баллонда босими пасайтириш учун редуктор ўрнатилади.

41. Битта суюклик ёки курук затворга ёхуд тескари клапанга фақат битта кескічни улаш мумкин. Агар оператор газ билан кесиш постида битта машинага хизмат кўрсатса, машинага ўрнатиладиган ёндиригич ёки кескічлар сони фақат затвор ёки клапаннинг ўтказиш қуввати билан чекланади.

42. Бинодан ташқаридаги газ баллонлари ёпиладиган икки эшикли металл шкафларда ёки газ баллонларининг тепа қисмини беркитадиган ёпилувчан гилофларда ўрнатилади ва бинонинг ташқи деворига маҳкамланади. Шкафларда баллонларни ўрнатиш учун уялар ва деворининг орқа қисмида босим ростлагичини маҳкамлаш учун тутун ўрнатилади. Шкаф ва гилофларда шамоллатиш учун маҳсус тешиклар ясалади.

Шкафлар ичida ва гилофларда турған газ баллонлари биринчи қават эшик ва ойналаридан 0,5 метрдан кам бўлмаган масофада, бинонинг пастки қисми ва ертўла қаватларининг эшик ва ойналаридан ҳамда қудук ва кавланган чукурлардан камида 3 метр масофада ўрнатилади.

Газ баллонлари учун шкафлар ва гилоф остидаги газ баллонлари чўкини эҳтимоли бўлмаган, ёнмайдиган асосларга ўрнатилган бўлиши ва бино пойдеворига ёки деворларига маҳкамланиши талаб этилади.

43. Газ баллонли қурилмаларнинг газ баллонлари газ таъминоти ташкилоти ишчилари томонидан ўрнатилади ва алмаштирилади.

Лойиха хужжатларисиз ўрнатилган ва техник кўриқдан ўтмаган майший газ баллонларидан фойдаланиш қатъиян тақиқланади.

44. Истеъмолчиларга баллонлар маҳсус жиҳозланган автомашиналар ёки талаб бўйича жиҳозланган оддий бортли юк машиналарида етказиб берилади.

45. СУГ билан тўлдирилган баллонларни жиҳозланган оддий юк автомашиналари бортида ҳам вертикал ҳам горизонтал ҳолатда ташиш мумкин.

46. Баллонларни горизонтал ҳолатда ташишда уларни ўчириш мосламаларини машина ичига қаратилган ҳолатда жойлаштириб, ўз ўлчамига тенг бўлган катакларга жойлаштирилади.

47. Баллонлар катакларга ажратилған ёки уларнинг қулаши ёхуд бир-бирига урилишини истисно этувчи маҳсус кузовли автомашиналарда ташилади. Шунингдек, маҳсус мосламаларга эга бўлган оддий кузовли юк автомашиналарида ҳам юқорида кўрсатилған шартларга риоя қилган ҳолда ташишга рухсат берилади. Маҳсус мосламалар сифатида катакли ёғочли брусклар ва резина ёки арконли ҳалқалардан фойдаланилади.

48. СУГ тўлдирилган баллонларни ташувчи маҳсус ва оддий автомашиналар кузовининг конструкцияси йўлларда ҳаракатланиш вақтида баллонларнинг тушиб кетишидан ҳимояланган бўлиши талаб этилади.

49. Баллонларни юклаш ва тушириш ишларини бажарувчилар маҳсус кийим-бош ва кўлқопларда хавфсизлик қоидаларига риоя этган ҳолда ишлаплари зарур.

50. Баллонларни автомашиналардан копқокларини пастга қаратгани ҳолда тушириш, шунингдек, уларни иргитиш қатъиян тақиқланади.

51. Сигими 12 литрдан ортиқ бўлган баллонларни амалдаги техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив ҳужжатлар талабларига мувофиқ ҳимоя қопқоқлари бураб ёпиб кўйилган ҳолда ташилади.

52. Баллонларни ташиш ёки уларни истеъмолчига ўрнатиш вақтида носозлик аниқланган ҳолатларда улардан фойдаланиш тақиқланади, баллонлар газ таъминоти ташкилоти ёки газ тўлдириш станцияси (пункти)га қайтарилади.

53. Баллонларни ташиш вақтида газ сизиб чикиши аниқланганда носоз баллонни зудлик билан автомашинадан тушириб олиб, уни газдан (имкон қадар очик майдонларда, ертўласи бўлган бинолардан узокроқда ва бошқа хавфсиз жойларда) бўшатилади ва газ таъминоти ташкилоти ёки газ тўлдириш станцияси (пункти)га қайтарилади.

54. Баллонларни юклаш ва тушириш, ташиш ва сақлашда тик ҳолатдан қулаб кетиши, шикастланиши ва ифлосланишининг олдини олиш чоралари кўрилиши лозим.

55. Тўлдирилган баллонларни автомашинага юклаш хамда бўш баллонларни тушириш вақтида автомашина двигатели ўчирилган бўлиши зарур.

56. СУГ билан тўлдирилган баллонларни ўткир ҳидли ва портловчи моддалар, шунингдек ёниш жараёнини кучайтирадиган техник газлар (кислород) ва радиоактив моддалар билан биргаликда ташиш тақиқланади.

57. Тўлдирилган ва бўш баллонлар ортилган автомашинани назоратсиз қолдириш мумкин эмас.

58. СУГ билан тўлдирилган баллонлар ташиладиган автомашина кузовида одамлар бўлиши қатъиян тақиқланади.

59. СУГ ташувчи ҳар бир автомашинада:

двигателидан чиқарилган сўндиригич (глушитель) машинанинг олди томонига ўтказилган бўлиши;

сўндиригичда учқунни ўчирувчи сеткаси бўлиши шарт;

СҮГ билан тўлдирилган баллонларни ёнғинни ўчириш учун бирламчи воситалар (5 литр хажмдаги углекислотали ўт ўчиргич) билан таъминланмаган ва ерга уланадиган сими (зазмсление) бўлмаган барча турдаги юк машиналарида ташиш тақиқланади;

автомашина ҳайдовчиси махсус ўкув курсларида ўқиган, аттестациядан ўтган ва СҮГ баллонларини ташиш ҳуқукини берувчи гувоҳномага эга бўлиши зарур.

60. СҮГ тўлдирилган автоном газ таъминоти тизимларида ўриатилган босим остида ишлайдиган сифимларни лойиҳалаш, куриш ва улардан фойдаланиш Ўзбекистон Республикасининг “Хавфли ишлаб чиқариш объектларининг саноат хавфсизлиги тўғрисида”ти Конуни талаблари асосида амалга оширилади.

Газ хўжалигида  
хавфсизлик қоидаларига  
З-илова

## **Назорат-ўлчов асбоблари, автоматлаштириш ва сигнализация тизимларига хизмат кўрсатиш ва таъмирлашни ташкил этиш**

1. Газ қувурлари ва агрегатларига ўрнатилган, автоматик бошқарув, сигнализация асбоблари ва назорат воситалари ҳамда портлашдан сакланган электр ускуналарини доимий равишда техник назорат қилиш, уларга хизмат кўрсатиш, жорий ва мукаммал таъмирлаш ишлари ташкилотлар (уларнинг эгалари) томонидан амалга оширилади.

2. Импульс газ тармоқлари ва беркитиш арматурасининг герметиклигини текшириш ишлари газ жиҳозларини кўрикдан ўтказиш ва техник хизмат кўрсатиш вақтида бажарилади.

3. Ўлчов воситалари, автоматик бошқарув ва сигнализация тизимларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш ишларининг ҳажми ва муддатлари ишлаб чиқарувчи заводларнинг фойдаланиш йўриқномасида белгиланади.

4. Назорат-ўлчов асбобларининг созлиги ва тўғри кўрсатаётганлигини аниқлаш амалдаги техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив хужжатлар талабларига мувофиқ бажарилади.

Назорат-ўлчов асбобларининг тўғри ва соз ишлаётганлигини текшириб туриш учун пружинали мапометр остига уч йўналишили жўмрак ўрнатилади.

5. Ўлчов воситалари куйидаги муддатларда мажбурий даврий давлат киёслов текширувидан ўтказилади:

кўрсатувчи, масофадан бошқариладиган манометрлар – йилига камида бир марта;

СУГ баллонларини назорат тариқасида тортиб кўриш учун фойдаланиладиган оғирликни ўлчаш асбоблари – йилига камида бир марта;

кўчмас ва кўчма газанализаторлар – йилига камида икки марта;

этalon қадоқ тошлар – йилига камида бир марта.

Юқорида келтирилган назорат-ўлчов асбоблари мукаммал таъмирлангандан кейин ҳам давлат қиёслаш текширувидан ўтказилиши лозим.

6. Тамғаси бўлмаган, текшириш муддати ўтиб кетган, шикастланган ёки ўчирилганда шкаланинг кўрсаткичи “нолга” қайтмаган ўлчаш воситаларидан фойдаланиш мумкин эмас.

7. Кўрсатувчи манометрларнинг циферблати ёки корпусида ишчи босимига мос келувчи шкаланинг кўрсаткичи бўйс билан кўрсатиб қўйилади.

8. Хавфсизлик автоматик қурилмалари ва сигнализация воситаларининг ўрнатилган ишлаб кетиш кўрсаткичлари созлаш ташкилотининг техник ҳисоботида кўрсатилган параметрларга мос бўлиши (газ анализаторлари хонада газнинг хавфли концентрация миқдори юзага келганда ишлаб кетиши) керак.

9. Ҳимоя, блокировка ва сигнализация курилмаларининг ишлаб кетиши, ишлаб чиқарувчи заводларнинг йўрикномаларида назарда тутилган муддатларда, лекин ойига камида бир марта текширилади ва бу ҳақда ихтиёрий кўринишдаги журналга қайд этилади.

10. Газланганликни назорат қилувчи газ сигнализаторларининг белгиланган параметрларга мослигини текшируви назорат газ аралашмаси ёрдамида бажарилади. Газосигнализатор яроклилигини хонани газлаштириш орқали текшириш тақиқланади.

11. Лойиҳада кўзда тутилган блокировка ва сигнализация, назорат-ўлчов асбобларини ўчириб қўйган ҳолда газ жиҳозларидан фойдаланиш тақиқланади.

12. Таъмирлаш ёки текшириш учун олинган асбоблар ўрнига зудлик билан айнан шунга ўхшаш, шу жумладан ишлатиш шароити ҳам ўхшаш бўлган асбоблар билан алмаштирилади.

13. Зарур ҳолатларда ва истисно тариқасида (блокировка, сигнализация ёки назорат-ўлчов асбоблари ишламаганда) ташкилот раҳбарининг ёзма рухсати билан қисқа муддатда айрим қурилма ва агрегатларнинг ҳимоясини узиб қўйган ҳолда ишлатишга рухсат этилади. Бунда ишларни хавфсиз ва бехатар олиб бориш бўйича кўшимча чора-тадбирлар кўрилади.

14. Газланганликни аниқловчи узлуксиз ишлайдиган газосигнализаторларни алмаштиришдан олдин ишлаб чиқариш хоналари ҳавосидаги газ миқдори иш сменасининг ҳар ўттиз дакикасида кўчма асбоблар билан назорат қилиб борилади.

15. Ўлчов воситаларига, автоматик ва телемеханик ускуналарiga техник хизмат кўрсатиш ва режали таъмирлаш ишлари улардан фойдаланувчи ташкилотларнинг ихтисослашган хизматлари томонидан ёки белгиланган тартибда рухсатномага эга бўлган ташкилотлар билан шартнома асосида бажарилади.

16. Ҳаво газланган шароитда автоматлаштириш, авариядан ҳимоялаш ва сигнализация тизимларини созлаш ҳамда таъмирлаш ишларини бажарии тақиқланади.

17. Электр жиҳозлари уларни ишлаб чиқарувчи заводларнинг йўрикномалари талабларига мувофиқ равишда ишлатилади.

Газ хўжалигида  
хавфсизлик қоидаларига  
4-илова

## **Газни тартибга солиш пункти (ГТП) ва газни тартибга солиш курилмаси (ГТК)га хизмат кўрсатиш ва таъмирлашни ташкил этиш**

1. ГТП ва ГТКнинг иш тартиби лойиха ва меъёрий хужжатларга мувофик белгиланади.

2. Шахар ва шаҳарчалардаги ГТП жихозларини созлаш параметрлари газ таъминоти ташкилотининг раҳбари томонидан белгиланади. Бунда майший истеъмолчилар учун:

тартибга солишдан кейинги энг юқори ишчи босим 0,003 мегапаскалдан ошмаслиги;

сақлаш-чиқариш клапанлари (жумладан босим тартиблигичларига ўрнатилганлари ҳам) тартиблигичдан кейинги босим максимал ишчи босимдан 15 фоиздан кўп бўлмаган қийматга ошса, газни чиқариб юборишни таъминлаши;

сақлаш-беркитиш клапанлари ишлаб кетишининг юқори босим чегараси максимал ишчи босимдан 25 фоиздан ортиқ бўлмаслиги керак.

Сақлаш клапанлари ишидаги камчиликлар, шунингдек, газ сизиб чиқиши авария тартибида бартараф этилади.

3. Саноат корхоналарининг ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг ГТП ва ГТК жихозларини созлаш параметрлари лойиҳада кўрсатилади ва ишга тушириш-созлаш ишлари амалга оширилишида аникланади.

Ишчи босимнинг пасайиши ёки ошишига сабаб бўлган тартиблигичлар ва сақлаш клапанларининг ишидаги носозликлар ҳамда газ сизиб чиқиши авария тартибида бартараф этилади.

4. Газ берилиши тўхтаб колганда сақлаш-беркитиш клапанининг ишлаб кетиш сабаблари аникланиб, улар бартараф этилгандан сўнг босим тартиблигичи ишга туширилади.

5. Жихозлар ва арматураларни таъмирлаш вактида айланма (байпас) кувур орқали газ беришга рухсат этилади.

Жихозлар ва арматураларни таъмирлаш ишлари камида икки нафар кишидан иборат ишчилар бригадаси томонидан бажарилади. Бунда ишловчилардан бирин бригада раҳбари бўлиши зарур.

Саноат корхоналари ва қишлоқ хўжалиги корхоналари айланма кувуридаги ва сақлаш-чиқариш клапани олдидағи беркитувчи қурилмалар газ хўжалигидан фойдаланувчи ташкилотнинг вакили ҳамда газ таъминоти ташкилоти ходими иштирокида тамғаланади.

6. Жихозлар ва ўлчов воситалари жойлашган хонанинг ҳарорати узарни ишлаб чиқарган заводнинг паспорти (йўриқномаси)да кўрсатилганидан паст бўлмаслиги лозим.

Огохлантирувчи “Ёнғинга хавфли” деган ёзув, агар ГТП бино ичидә жойлашган бўлса – бинонинг ташқарисида, ГТП шкафли бўлса – унинг эшикларига ёки ГТҚнинг тўсигига кўйилади.

7. Жиҳозларни қисмларга ажратиш пайтида созлаш қувуридаги ўчириш ускуналари ёпилган ҳолатда бўлиши лозим. Ўчириб кўйилган қисм чегарасида ўчириш ускуналаридан кейин энг юкори газ босимиға мос келувчи тикинлар ўрнатилади.

8. Кафолатланган муддатда фойдаланиладиган созлагичларга техник хизмат кўрсатиш ва жорий таъмирлаш ишлаб чиқарувчи завод паспорти (йўриқномаси) бўйича бажарилади.

Кафолатланган муддат тугагандан сўнг бундай созлагичлар текширув ва сервис хизматидан ўтказилади.

9. ГТПнинг электр жиҳозларини таъмирлаш ҳамда кўйган электр лампаларини алмаштириш ишлари кучланиш узиб кўйилгандан кейин бажарилади. Табиий ёруғлик етарли бўлмагандан портлашдан ҳимояланган кўчма ёриткичлардан фойдаланишга рухсат этилади.

10. Саноат корхоналарига ва қишлоқ хўжалиги корхоналарига қарашли ГТПлар даврий техник тафтишдан ўтказилмаган ёки саклаш-чиқариш ва саклаш-беркитиш клапанлари носоз, таъмрталаб бўлган ҳолатларда улардан фойдаланишга рухсат этилмайди.

11. ГТП хоналари ёнғин ўчириш бирламчи воситалари билан таъминланади.

### **ГТПнинг асосий хонаси учун ёнғинни ўчиришнинг бирламчи воситалари рўйхати**

Восита	Микдори	Хонанинг юзаси (квадрат метр)
Углекислотали ёки кукунли ўт ўчиргич	2 та	ҳамма хоналар
ОУ-2	1 та	50
ОУ-5	1 та	100
ОП-10А	1 та	–
Кумли қути	0,5 куб метр	ҳамма хоналар
Белкурак	1 та	ҳамма хоналар
Асбест мато ёки намат	2×2 метр	ҳамма хоналар

Эслатма: Ўт ўчиргичлар ГТП хонаси ичидаги эшик ёнида жойлаштирилади.

Углекислотали ўт ўчиргичлар ўрнига кукунли ўт ўчиргичлардан фойдаланиш мумкин.

12. ГТП хонасида мойли ва бошқа ёнувчан материалларни саклаш тақиқланади.

13. ГТПлар жойлашган иморатлар ёки биноларга тақаб курилган иншоотлар ишлаб чиқариш учун белгиланган А тоифа талабларига жавоб бериши лозим. Улар бир қаватли бўлиб, оловга чидамлилик тоифаси I ва II, оғирлиги 1 квадрат метр майдонга 120 килограмм бўлган енгил қопламали конструкция ва поли оғир ёнадиган, зарб берганда учқун чиқармайдиган материаллардан тайёрланган бўлади. Хоналарнинг эшиклари ташқарига очилади.

Такаб қурилган хоналарда жойлашган ГТП бинодан ёнмайдиган, газ ўтказмайдиган яхлит девор билан ажратилади ва алоҳида чикиш эшигига эга бўлади.

14. ГТП, ГТҚ эгаси бўлган ташкилотлар томонидан ҳар бир ГТП ва ГТҚнинг улардаги жиҳозлар, назорат-ўлчов асбоблари ва хоналарнинг асосий хусусиятлари кўрсатилган паспортлари тайёрланади.

Бундан ташқари, ГТПларда уларга хизмат кўрсатувчи ходимлар томонидан текшириш натижалари ёзуб кўйиладиган маҳсус журнал бўлади.

15. ГТП бино ичида жойлашган бўлса, хонанинг эшигига “Бегона шахсларнинг кириши тақиқланади” деган ёзув бўлиши талаб этилади.

16. ГТҚ ўрнатилган хона кенг бўлиши, ундаги жиҳозлар олдига эркин кириш имконияти бўлиши ва ҳар хил таъмирлаш ишларини бажариш учун бўш майдон бўлиши лозим.

17. ГТП хонаси табиий ҳамда портлашдан ҳимояланган сунъий ёритгичлар билан жиҳозланади.

18. ГТП хонаси уч каррали табиий ҳаво алмашинуви орқали шамоллатилади. Тоза ҳаво тешикли панжара орқали кириши, ҳавонинг чиқиши эса дарча ёки том ўшқичида ўрнатилган созланувчи дефлектор орқали амалга оширилади.

19. ГТП биноси қўшни обьектларнинг яшинга карши ҳимоя зонасига кирмаган ҳолатларда ГТП хонасининг яшинга карши ҳимояси ўрнатилади. Агар ГТП биноси бошқа обьектларнинг яшинга қарши ҳимояси зонасида жойлашган бўлса, унда факат ерга уланган ҳимояловчи сим контурлари килинади.

Газ хўжалигига  
хавфсизлик коидаларига  
5-илова

## **Емирилишдан электр кимёвий усулда ҳимоялаш қурилмаларига хизмат кўрсатиш ва таъмирлашни ташкил этиш**

1. Ер ости пўлат газ қувурлари (кейинги ўринларда газ қувурлари деб аталади) ва СУГ сифимларидан фойдаланишда емирилишдан ҳимоялашга қўйиладиган талабларига риоя қилиш талаб этилади.

Газ қувурларини электр кимёвий ҳимоя (кейинги ўринларда ЭКҲ деб аталади) килиш воситаларидан фойдаланиш ва газ қувурларида потенциалларни даврий назорат қилиш ихтисослаштирилган ташкилотлар, хизматлар (гурухлар) ва лабораториялар томонидан олиб борилади.

2. Газ қувурларидаги электр потенциалларини ўлчаш ишлари ҳимоя воситалари ишлайдиган жойларда – камида олти ойда бир марта, шунингдек, электрлантирилган транспорт воситаларининг электр таъминоти тизимидағи иш режимини ўзгариши натижасида ҳар гал емирилиш шароитларининг ўзгариши, газ қувурлари, дайди токлар манбалари тармоклари ва бошқа ер ости металл иншоотлари ривожланиши билан амалга оширилади.

3. Газ қудуқларидаги газ қувурлари потенциаллари факат фойдаланувчи ташкилотнинг вакили иштирокида хавфсизлик талабларига амал қилинган ҳолда ўлчанади.

4. ЭКҲ қурилмаларидан фойдаланувчи ташкилот ҳимоя қурилмаларининг бузилиши ёки ишдан чиқишининг олдини олишга каратилган техник хизмат кўрсатиш ҳамда таъмирлаш тизимини ишлаб чиқади ва амалга оширади.

Ҳимоялаш қурилмалари ишидаги бузилишлар тезлик билан бартараф этилади.

5. Электр қурилмаларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш муддатларини уларни ишлаб чиқарувчи завод белгилайди. Бунда телемеханик назорат воситалари билан жиҳозланмаган ЭКҲ қурилмаларини техник кўрикдан ўтказиш ишлари:

дренажли қурилмаларда – ойига камида тўрт марта;  
катодли қурилмаларда – ойига икки марта;  
протектор қурилмаларда – олти ойда бир марта олиб борилади.

6. ЭКҲ қурилмаларининг созлиги ва ишга яроқлилиги йилига камида икки марта, шунингдек, амалдаги техник жиҳатдан тартибга солиш соҳасидаги норматив хужжатларда назарда тутилган ҳолатларда текширилади.

7. Фойдаланилаётган газ қувурларини ҳимоялаш ишларини бажарувчи ташкилотда газ қувурларининг харита-чизмалари, бу хариталарда ЭКҲ қурилмалари, назорат-ўлчов пунктлари, тупроқнинг емириш хусусиятлари ва дайди токлар манбалари хақидаги умумлаштирилган маълумотлар ҳамда газ қувурлари емирилиш ҳолати ва ҳимоя иши самарадорлигининг ҳар йиллик таҳлили мавжуд бўлади.

8. Емирилиш жиҳатидан хавфли зоналар аникланганда газ таъминоти ташкилоти уларни бартараф этиш чора-тадбирларини белгилайди. Мазкур ишларни бажариш муддатлари газ қувурларини ҳимоялаш ишларини олиб борувчи ташкилот томонидан фойдаланиш шароити инобатга олинган ҳолда аникланади. Агар емирилиш жиҳатидан хавфли бўлган зоналарни бартараф этиш ишлари белгиланган муддатларда бажарилмаса, газ қувурлари ишлатилаётган газ тармоғидан узib кўйилади.

Газ таъминоти ташкилотлари емирилиш жиҳатидан хавфли зоналарни бартараф этиш учун газ қувурларидан хавфсиз фойдаланишни таъминловчи қўшимча чора-тадбирларни ишлаб чиқади ва амалга оширади.

9. Газ қувурларининг емирилишдан ишкастланиш сабабларини улардан фойдаланувчи ташкилотлар (тармоқ эгалари) аниқлайди. Қувурларнинг емирилиши натижасида тешилиши ҳар бир ҳолатда улардан фойдаланувчи ташкилотларда тузилган комиссия томонидан текширилади.

10. ЭКХ қурилмағаридан фойдаланганда уларнинг созлиги ва ишга яроқлилиги текширилиб, даврий техник кўрикдан ўтказилади.

11. ЭКХ қурилмаларининг созлиги ва ишга яроқлилиги ҳар олти ойда камида бир маротаба текширувдан ўтказилади.

Шунингдек, қурилмаларнинг ишлаш параметрлари ҳар гал ўзгарганда (анод ерланиши оқим қаршиликларини ўзгаришида ва ҳ.к.), ёндош иншоотларда ЭКХ воситалари ўрнатиш билан боғлиқ бўлган емирилиш шароитлари ўзгарган ҳосягларда, ҳимоя таъсири зонасида қувурлар тизими конфигурацияси ўзгарганда ва янги ер ости иншоотлари ўрнатилганда текширилади.

12. Газ қувурларининг ЭКХ самарадорлиги ҳимоялананаётган тармоқларнинг таянч нукталарида (ЭКХ қурилмаси ўрнатилган нуктада ва уни ташкил этган ҳимоя чегарасида) потенциалларни ўлчаш орқали аникланади.

Ўлчашга кулагай бўлиш мақсадида газ қувурларининг бинога кириши ва бошка элементлари ҳамда уланиш учун назорат-ўлчов пунктларидан фойдаланиш мумкин.

13. Аввал ҳимоя талаб қилмаган газ қувурлари участкаларида дайди тоқларнинг хавфли таъсир қилишини аниклаш учун электр потенциалларни ўлчаш ишлари барча нукталарда икки йилда бир маротаба, шунингдек, емирилиш шароитлари ҳар гал ўзгарганда амалга оширилади.

14. Ҳимояловчи фланецли уланишнинг созлиги ўн икки ойда камида бир маротаба текширилади.

15. Ер ости ва ер усти газ қувурлари бир-бири билан электрдан ҳимояловчи ускунали фланецлар орқали уланади.

Газ хўжалигида  
хавфсизлик қоидаларига  
6-илова

## Авария вазиятларининг олдини олиш ва бартараф этиш ишларини ташкил этиш

1. Ахоли пунктларида газ таъминоти ташкилотларида аварияларнинг олдини олиш ва бартараф этиш учун дам олиш ва байрам кунларини инобатга олган ҳолда кечаю-кундуз ишлайдиган, авария диспетчерлик хизматлари (кейинги ўринларда АДХ деб юритилади), уларнинг филиаллари ва постлари ташкил этилади. АДХ ва уларнинг филиаллари штатлари, моддий-техник таъминоти, шунингдек, техник ва оператив-фойдаланиш ҳужжатлари газ таъминоти ташкилотлари томонидан белгиланади ва юкори турувчи ташкилотлар томонидан тасдиқланади.

2. Таркибида АДХ мавжуд бўлмаган фойдаланиш бўлимлари, уларга тегишли ёрдам кўрсатиш учун мавжуд АДХга ёки уларнинг энг яқин жойлашган филиалига (газ таъминоти ташкилоти раҳбарининг буйруги билан) бириктирилади.

Ушбу бўлимларда авариявий ишлар газ хўжалиги ташкилотлари АДХнинг раҳбарлиги, назорати ва ёрдамида бўлим ходимлари томонидан бажарилади.

3. Газ таъминоти тизимларидан фойдаланадиган ташкилотлар, авария ишларини ўзларининг газ хизмати кучлари ва воситалари билан амалга оширадилар.

Ўзларининг газ хизмати мавжуд бўлган ташкилотларнинг авария чақиравларига кўра газ таъминоти ташкилотларининг АДХлари аварияларнинг олдини олишда ва уларнинг оқибатларини бартараф этишда иштирок этади ҳамда уларга амалий ва услубий ёрдам кўрсатади.

4. Авария ҳолатларининг олдини олиш ва бартараф этиш бригадаларининг фаолияти уларнинг тегишли режасида ҳамда ҳар бир ташкилот томонидан маҳаллий шароитни инобатга олган ҳолда ишлаб чиқилган, турли ташкилотларнинг тегишли хизматлари билан биргаликда ишлаш режасида белгиланади.

Режаларни ишлаб чиқиши, ўз вактида уларга қўшимча ва ўзгартишларни киритиш, уларни қайта кўриб чиқиши ва тасдиқлаш (уч йилда камидан бир марта) учун жавобгарлик газ таъминоти ташкилотининг раҳбари зиммасига юкланди.

5. Ҳар бир ташкилотда авария бригадалари билан қуидаги муддатларда амалий машғулотлар ўтказилиб, ишчи-ходимларнинг тезкор хатти-ҳаракатларига баҳо берилади:

аварияларнинг олдини олиш ва бартараф этиш режаси бўйича ҳар бир бригада учун режадаги мавзуга оид – ҳар олти ойда камидан бир марта;

турли ташкилотларнинг тегишли хизматлари билан биргаликда ишлаш режалари бўйича – йилига камидан бир марта.

Машғулотлар ҳақиқий шароитга мумкин қадар якинлаштирилган ҳолда ўтказилади ва газ таъминоти ташкилотининг маҳсус журналида қайд қилинади.

6. АДХга тушган барча талабномалар маҳсус журналда қайд қилиб борилади. Журналда талабнома келган вақт, киска мазмуни, мурожаат килувчининг манзили, фамилияси, исми, шарифи, авария бригадаси чиқиб кетган ва манзилга етиб борган вақт ҳамда шикастланишлар тури ва бажарилган ишлар кўрсатилади.

Талабномаларнинг ўз вақтида бажарилиши ва ишлар ҳажми газ таъминоти ташкилотининг раҳбари томонидан мунтазам равишда назорат қилиб борилади.

7. Газ мавжудлиги ҳакида талабнома олган диспетчер, талабнома берувчига зарур хавфсизлик чораларини кўриш ҳакида тушунтириш беради.

8. Авариялар ҳақидаги талабномаларни бажариш ишларини ташкил қилишга АДХ бригадаси авария юз берган жойга 40 дақиқадан кўп бўлмаган вактда етиб бориши зарур. Портлаш, ёнғин, хоналарнинг газланганилиги ҳақидаги хабарномалар бўйича АДХ бригадаси авария жойига 5 дақиқа ичида чиқиб кетиши лозим.

9. Ташки газ қувурларида юз берган аварияларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш учун маҳсус автомашинада чиқиб кёғаётган авария бригадасида йўналиш хариталари ва зарурий изкро-техник хужжатлар (газ қувурипинг планлари, жойлашган ўрни, ўлчами, пайванд чоклар схемалари) бўлиши талаб этилади.

10. Авария автомашиналари қўйидагилар билан жиҳозлапади:

ер ости ва ер усти газ қувурлари, улардаги жиҳозларнинг чизмалари – 1 тўплам;  
асбоблар учун қути – 1 та;

углекислотали ўт ўчиригичлар – 2 та;

кукунли ўт ўчиригичлар – 2 та;

газ сизиб чиқишини аниқловчи асбоб – 1 та;

узунлиги 4 метргача бўлган йигма парвон – 1 та;

йўл белгилари тўплами – 1 комплект;

индивидуал ҳимоя воситалари тўплами – 2 та;

асбест намат – 5-6 квадрат метр;

тиббий ёрдам кўрсатиш учун зарур дори-дармонлар билан таъминланган қутича – 1 та;

шланг узунлиги 10 ва 20 метрли противогазлар – 2 та;

челаклар – 3 та;

хар хил ўлчамлардаги болтлар ва гайкалар – 20 та;

хар хил қалинликдаги паронитлар – 4 та;

учли белкураклар – 3 та;

кетмонлар – 2 та;

ломлар – 2 та;

кора металли кувалда – 1 та;

кувурлар копқогини очиш учун илгаклар – 2 та;

хар хил ўлчамлардаги газ калитлари – 2 тўплам;

графитли сурувчи мой – 0,5 килограмм;

дурадгорлик катта болтаси – 1 та;

хар хил ўлчамдаги чилантарлик зубилалари – 4 та;

гайка калитлари тўплами – 2 та;

ташки ва ички калитлар тўплами – 2 та;

кора металли болға – 2 та;

қўл билан бурғулаш қурилмаси тўплами – 2 та;

суюқлик манометрлари – 2 та;  
пружинали манометрлар – 2 та;  
хўжалик совуни – 2 та;  
супурги – 1 та;  
каскалар – 5 та;  
ҳар хил эговлар тўплами – 1 та;  
2 квадрат метрдан кам бўлмаган қопли мато – 2 та;  
appa – 2 та;  
металл кесадиган пичоқ – 1 та;  
2 квадрат метрдан кам бўлмаган резинали прокладкалар – 2 та;  
ҳар хил ўлчамлардаги конусли тахта тиқинлар – 6 та;  
ҳар хил ўлчамлардаги металл тиқинлар – 10 та;  
диаметри 10 миллиметр бўлган сальникли зичлагичлар – 5 метр;  
диаметри 50 миллиметрдан 700 миллиметргача бўлган металл бандажлар –  
ҳар бири 1 тўпламдан;  
15 миллиметрдан 50 миллиметргача бўлган сгонлар тўплами – ҳар бири  
5 тадан;  
ҳар хил диаметрдаги тирсаклар – 5 та;  
чўнтақ фонарлари – 5 та;  
арқон – 20 метр.

11. Авария бригадасининг авария юз берган жойга ўз вақтида етиб боришига  
ҳамда аварияларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш режасига мувофик  
ишларнинг бажарилиши учун АДХ раҳбари жавоб беради.

Авария машиналаридан бошқа мақсадларда фойдаланиш ва АДХ ходимларини  
лавозим йўриқномасидан бошқа ишга жалб қилиш тақиқланади.

12. Ертўлалар, туннеллар, коллекторлар, йўлак (подъезд)лар, бинонинг  
биринчи қаватидаги хоналарда табиий газнинг ҳажмий микдори 1 фоиздан ёки  
СУГнинг микдори 0,4 фоиздан ортиклиги аниқланганда газ қувурлари таъминот  
тизимидан зудлик билан узиб қўйилади ва хавфли жойдан одамларни эвакуация  
қилиш чоралари кўрилади.

13. Шикастланган газ қувурига (газ сизиб чиқишини вақтинча тўхтатиб туриш  
учун) бу жойни мунтазам назорат қилиб туриш шарти билан бандаж ёки хомут  
ўрнатишга рухсат этилади.

Бандаж ва хомутлар ўрнатилган ер ости газ қувурларини кўмиш тақиқланади.

Ички газ қувурларида бандаж ёки хомутнинг туриш муддати бир сменадан  
(8 соатдан) ошмаслиги керак.

14. АДХ портлаш, ёнгин ва захарланишлар содир бўлиши эҳтимолининг  
олдини олиш бўйича барча зарурӣ чора-тадбирлар кўрилгандан кейин авариялар  
ёки авария ҳолатларини бартараф этиш ишларини газдан фойдаланиш хизматларига  
топшириши мумкин.

